

LANDGOED VERHILDERSUM LEENS

VERHILDERSUM

JAARVERSLAG 2019

Inhoudsopgave

Voorwoord

1. Museale Ontwikkelingen	6
2. Behoud en beheer van de panden en landerijen	12
3. Presentatie.....	16
4. Bezoekers 2019.....	25
5. Samenwerking in de regio	26
6. Ondersteunende activiteiten.....	31
7. Communicatie en PR.....	34
8. Personeel en Organisatie.....	36
9. Financiën 2019.....	40
Bijlage 1 – Bezoekersaantallen	43
10. Bijlage 2 Websitebezoek 2019.....	44
Bijlage 3 – Subsidie aanvragen.....	45
Bijlage 4 - Bestuurssamenstelling	46
Bijlage 5 - Baten en lasten over 2019	47

Voorwoord

Na het topjaar 2018 - dankzij de tentoonstelling Kleurendrift, het land van de Ploeg - staan we in 2019 weer met de voeten op de grond. De tentoonstelling van het in 2017 verworven en gerestaureerde portret van Edzard Tjarda van Starckenborgh trok samen met de exposities over de vleermuizen en het leven van de kinderen van het landgoed 11.702 betalende bezoekers. Daarnaast bezochten 10.208 bezoekers de Streekmarkt en de tuin, dus in totaal waren er 21.910 bezoekers.

Edzard, heer van Leens

Op 1 maart vond wegens pensionering een wisseling plaats op de directiepost. De nieuwe directeur kon direct volop aan de slag met de uitvoering van het Project *Vooruit naar het Verleden*. En met het verantwoorden van de subsidie 2018 en het verder ontwikkelen van de toekomstvisie. Voor 1 juni is de verantwoording over 2018 geschreven en ingediend bij de gemeente en de provincie. Voor 1 oktober 2019 moest bij hen het jaarplan voor 2020 worden ingediend. In november 2019 presenteerde de Provincie Groningen het nieuwe beleidskader voor cultuur voor de jaren 2021 – 2028. Voor het meerjarig beleidsplan dat we moesten indienen voor de cultuurperiode 2021-2024 was de deadline 5 januari 2020. Dat is allemaal gelukt. Het geeft wel aan dat de druk hoog is, zeker in een klein team als dat van Verhildersum waar 2,5 fte mensen in dienst de organisatie sturen waarin in totaal zo'n 200 vrijwilligers actief zijn.

Op 1 maart bleek ook dat de pachter van het Schathoes vertrok, zonder zijn pachtcontract uit te dienen. Uit nood heeft Verhildersum het Schathoes in eigen beheer geopend. De inzet om Verhildersum als cultureel erfgoed sterk te verankeren in de samenleving en bij te dragen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken krijgt hiermee extra gestalte. Ons Schathoes biedt nu een laagdrempelige ontmoetingsplek voor inwoners uit de omgeving. Bovendien hebben we nu nog meer mogelijkheden voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt om bij ons werkervaring op te doen of te (re-)integreren.

De kern van alles wat we deden in 2019 was echter onze museale functie, die vereist dat we het 33 ha grote landgoed met zijn in 19^e -eeuwse stijl ingerichte borg, tuin, koetshuis, Schathoes, museumboerderij en arbeidershuisje en niet te vergeten de kwalitatief hoogwaardige textiel- en kostuumcollectie in goede staat houden en behouden voor de toekomst. Daar hebben we samen met de vrijwilligers en het bestuur aan gewerkt. Het bestuur van de Stichting Beheer Landgoed Verhildersum is actief betrokken bij het beheer van het landgoed. Het bestuur vergaderde in 2019 zes keer.

Dit jaarverslag is tevens het verantwoordingsdocument ten aanzien van de subsidieverplichtingen van de provincie Groningen en de gemeente Het Hogeland. Daarom komen ook de activiteiten, taken en indicatoren die vallen onder de 'Inhoudelijke subsidieverplichtingen' aan de orde.

Veel leesplezier gewenst.

Monique Spaltman, directeur

1. Museale Ontwikkelingen

De visie die ten grondslag ligt aan de activiteiten in 2019 is vastgelegd in Koers 2020 'Toekomstvisie Landgoed Verhildersum Leens'. Jaarlijks wordt er een uitvoeringsplan opgesteld waarin de ontwikkelingen worden beschreven en vastgelegd, zo ook dit jaar. Het plan wordt gebruikt om een planmatige ontwikkeling te waarborgen. In 2019 is de uitvoering van het project *Vooruit naar het verleden* gestart dat mogelijk is gemaakt door diverse subsidiegevers waarvan het Waddenfonds¹ de grootste bijdrage levert. Dit project is belangrijk voor het behoud van het landgoed en geeft Landgoed Verhildersum een sterkere positie in de erfgoedsector van Groningen, mede doordat we met deze aanpak het verhaal van Groningen beter beleefbaar maken. Delen van het project – belangrijk voor de museale ontwikkeling – komen terug in de diverse onderdelen van dit jaarverslag.

Het project bestaat uit:

- Het vergroten van de toegankelijkheid
- Routing en padenstructuur verbeteren
- Connectie met het water versterken
- Oude singelstructuur herstellen

- Beleelementen ontwikkelen:
 - 3d film
 - Kinder-beleefroute
 - Excursie naar Waddenfun
 - Beleefroute Hogeland
 - Arrangement visserijmuseum

Collectiebeheer, registratie en digitalisering

Ook dit jaar zijn er weer verschillende objecten aangeboden aan Verhildersum. De stukken die een aanvulling vormen op de bestaande collectie zijn aangenomen. Verschillende vrijwilligers hebben ook in 2019 hard gewerkt aan het beheren en behouden van de collectie van Verhildersum.

De collectie is geregistreerd in Axiell Collections een webbased programma.

Een groot aantal vrijwillige medewerkers werkt regelmatig aan het beschrijven van de collectie van de borg, de museumboerderij en de textielafdeling. De registratie is nagenoeg afgerond, dat betekent dat de collectie volledig is ingevoerd. Maar de optimalisering van de inhoud is nog niet klaar. Er is stug doorgewerkt aan het controleren en aanvullen van de informatie over alle collectiestukken die zijn opgenomen in Axiell. Evenals het fotograferen van de collectie. Het streven was de fotografie van de borgcollectie in 2019 af te ronden. Er is een enorme inhaalslag gemaakt maar we zijn er nog niet. Om een idee te geven:

Dit jaar zijn er ruim 3000 foto's van objecten ingevoerd in Axiell Collections. Daaronder vallen:

- Bijna alle objecten uit de borg en gebruiksvoorwerpen van de collectie Arbeidershuisje ('t Hoeske) in het depot (de Blauwe Doos): 541 foto's.
- De foto's van de Hoedenmaker.

¹ Vooruit naar het verleden wordt gefinancierd door: Waddenfonds, Prins Bernhard cultuurfonds, HSK fonds, VSB fonds, Loket leefbaarheid en de Provincie Groningen

Van de collectie in de borg zijn vooral foto's van de collectie in de kelder en de zolder al gemaakt en verwerkt. Er moeten daarvan nog ruim 1000 foto's worden bewerkt en ingevoerd. Deze serie gaat vooral om de begane grond. Van eerder gemaakte foto's moeten er nog 518 worden bewerkt en ingevoerd.

Wanneer de foto's die nu zijn gemaakt zijn verwerkt betekent dit dat er ruim 4000 foto's zullen zijn ingevoerd in Axiell en daar komen iedere week foto's bij.

Het fotograferen van de textielcollectie is een speciaal project van de Werkgroep Textiel. Er zijn nieuwe fotolampen aangeschaft zodat de stukken beter in beeld gebracht kunnen worden. Ook is er een filmpje gemaakt dat nu op de website staat.

Digitalisering

In 2019 zijn als onderdeel van de exposities de filmpjes getoond die we dankzij het project "Digitalisering Collecties Groningen" konden laten maken:

- Een introductiefilm over de geschiedenis van de borg
- De werking van de mangel
- Film met bespreking van alle mensen op het familieportret Van Starckenborgh
- Film over de werking van de innovatieve Arendploeg die bijdroeg aan de hoogtijdagen van de landbouw in Groningen in de 19^e eeuw.

Intussen staan die films op onze website en op de website van Erfgoedpartners. Het Themafonds Digitalisering Collecties Groningen wordt mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van de Provincie Groningen, het J.B Scholtenfonds, Stichting Beringer Hazewinkel, vier Rabobank Coöperatiefondsen en het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Hiernaast is een project uitgevoerd door studenten van de Hanzehogeschool Communicatie & Media. Hun opdracht was de textielcollectie in beeld te brengen. Dat bleek lastig, omdat de kleding niet meer gedragen mag worden. Uiteindelijk is een korte film op basis van foto's opgeleverd. Wel hebben de studenten een fraaie algemene promotiefilm gemaakt, waarin een student een replica jurk draagt. Beide zijn te zien op onze website en verspreiden we via YouTube.

Werken met een mangel, 1 van de nieuwe filmpjes op onze website

Bruiklenen en Schenkingen

In 2019 ontving Verhildersum schenkingen van diverse gulle gevers, waaronder een koperen kaasketel, een waterketel met komfoor en divers textiel voor onze collectie. Het vorig jaar ontvangen uitgebreide Sept Fontaines servies heeft het afgelopen seizoen in de eetkamer gestaan. We hebben daarnaast een aantal langdurige bruiklenen om de lacunes in de eigen collectie op te vullen. Deze bruikleenobjecten zijn opgenomen in de vaste presentatie van het museum. Op onze beurt hebben we een aantal objecten in langdurige bruikleen gegeven aan externe partijen.

Financiële bijdragen

De Vereniging Vrienden van Verhildersum heeft ook in 2019 geld geschonken aan de stichting Beheer Landgoed Verhildersum. De financiële bijdrage opgebracht door de Vrienden van Verhildersum is een welkome financiële aanvulling op de exploitatie. Een ander deel is voor het onderhoud.

Jaarlijks ontvangt de Stichting Beheer Borg Verhildersum een donatie van de Vrienden voor speciale projecten. De Vrienden ontvangen daarvoor een schenking van de Clevering Meijer Stichting. Aan het begin van het nieuwe jaar wordt altijd bekend wat het bedrag is en waarvoor het bestemd kan worden. De bijdrage over 2019 is bestemd voor de aanschaf van een nieuwe keuken voor Ons Schathoes.

Onderzoek

Voor de inrichting van de exposities worden door een vrijwilliger en leden van de staf onderzoek gedaan naar de families die op het landgoed hebben gewoond. In 2019 is er specifiek gekeken naar het leven van de mannen die hier woonden in de tweede helft van de 19^e eeuw. De gevonden informatie wordt gebruikt voor de expositie van 2020. Daarmee is het onderzoek naar de families die in de 19^e eeuw op het landgoed leefden afgerond.

Behoud en beheer van de collectie

Het borginterieur

Het behoud van de collectie en het interieur van de Borg is van groot belang en vraagt daarom voortdurend de aandacht. In januari en februari is door een aantal vrijwilligers de jaarlijkse grote schoonmaak uitgevoerd waarbij alle objecten en het hele interieur van de Borg niet alleen zijn schoongemaakt, maar ook gecontroleerd op conditie. Gebreken worden genoteerd en daar waar mogelijk hersteld. Een grote wens is de restauratie van het boudoir. De aandacht gaat nu eerst uit naar uitvoering van het project *Vooruit naar het Verleden*.

Collectie eetkamer, waaronder Zwiebelmuster servies

De textielcollectie

De textielcollectie is in een speciaal daarvoor ontworpen depot in de museumboerderij ondergebracht. Dit depot voldoet klimatologisch volledig aan de eisen die aan goed klimaat beheer gesteld kunnen worden. Het uitlezen van de gegevens geschiedt digitaal. Dit heeft als voordeel dat wij op afstand de luchtvochtigheid en de temperatuur kunnen monitoren. De textielwerkgroep beschikt over een goede werkruimte. De leden van de textielcommissie werken regelmatig aan het onderhoud en de registratie van de collectie. Ook doen zij onderzoek. Dit jaar is onderzoek uitgevoerd naar de waaiers in de collectie. De textielvitruines met klimaatbeheersing in de Museumboerderij voldoen aan de verwachtingen en maken het mogelijk om jaarlijks een deel van de textielcollectie tentoon te stellen.

Extra activiteiten van de werkgroep textiel die bestaat uit 8-10 vrijwilligers waren dit jaar:

- Een werkbezoek aan Warffum, waar textiel van de Groninger Dracht is opgeslagen. Het betreft de kostuums van de Grunneger Daansers. De dansgroep zoekt een betere plek om de kleding te bewaren. Verhildersum kan mogelijk een alternatief bieden. In ruil mogen onze suppoosten de kleding dragen. Suppoosten gekleed in dracht verhogen de belevingswaarde voor bezoekers van de borg, dus wellicht helpt deze samenwerking bij de realisatie van die wens.
- Een werkbezoek aan de handwerkbeurs in Zwolle, met de vrijwilliger die historische jurken naait voor de suppoosten, rondleiders en deelnemers aan de historische dagen.
- Een bezoek aan collega museum De Groninger Zilverkamer in Appingedam voor de expositie Een pracht van Groninger Dracht.

De landbouw en ambachtencollectie

In de museumboerderij is voor het onderhoud en restauratie van voorwerpen uit de collectie een werkplaats beschikbaar. Vrijwillige medewerkers verrichten hier wekelijks onderhoudswerk. In 2019 zijn bijvoorbeeld de kozijnen van het arbeidshuisje aangepakt en zijn enkele landbouwwerktuigen opgeknapt.

De bewaaromstandigheden en de staat waarin de voorwerpen zich bevinden zijn redelijk maar niet optimaal. De collectie is ondergebracht in depots op verschillende plekken op het landgoed en in het depot op het industrieterrein te Leens, de zgn. Blauwe Doos.

Het arbeidershuisje

Het arbeidershuisje en de inrichting ervan laat zien hoe het arbeidersgezin op het landgoed leefde in de 19^e eeuw.

Veeteelt en akkerbouw

Een deel van de landerijen is in gebruik gegeven aan de overbuurman, dhr. F.J. Zomerman. De veestapel (ongeveer 15 koeien en kalveren) is in de winterperiode 2018/ 2019 ondergebracht bij dhr. F.J. Zomerman.

In de zomermaanden weidt het vee in de weilanden rond de boerderij en de koeien en kalveren worden door vrijwilligers verzorgd.

Op het demo/proefveld (akker naast de boomgaard) is een aantal oude landbouwgewassen ingezaaid; voornamelijk graansoorten. Deze kleine proefveldjes blijken dit jaar ook weer een groot succes. De verzorging van deze veldjes ligt volledig in handen van een vrijwilliger.

De graanopbrengst is verkocht aan Doeties geitenboerderij in Jubbega en de geitenkaasjes die Doetie maakt worden verkocht op de Streekmarkt van Verhildersum. Zo is de cirkel weer rond!

Lakenvelders en Blaarkoppen met kalfjes, voorjaar 2019

De boomgaard

In totaal zijn er zo'n 2000 kg appels en peren geplukt. Voor het merendeel is dat omgezet in sap. Ook dit jaar weer verpakt en bewaard onze eigen verpakking in huisstijl van Verhildersum.

Er zijn meer appels geplukt dan vorig jaar, omdat we ons eigen appelsap nu ook verkopen in Ons Schathoes. De voorraad van vorig jaar was precies op toen het nieuwe sap aankwam.

Verder is er fruit verkocht in de Museumboerderij en in de museumwinkel. Daarnaast zijn er pruimen en kweeperen verwerkt in jam. Deze jam is verkrijgbaar in de winkel van Verhildersum en tijdens de Streekmarkt.

Bloemenweide en glanshaver

Naast de demoveldjes met landbouwgewassen is weer een kleinere bloemenweide ingezaaid.

Ook dit jaar zijn de vele foto's goede ambassadeurs voor ons landgoed. De overvloed aan insecten is ook waarneembaar. Ook dit jaar zijn er bijenkasten geplaatst.

Het glanshaverveld laten we vooral zoals het is. Het is een uniek stukje natuur op ons Landgoed, waar ook Staatsbosbeheer blij mee is. Glanshaver komt nauwelijks nog voor in Nederland.

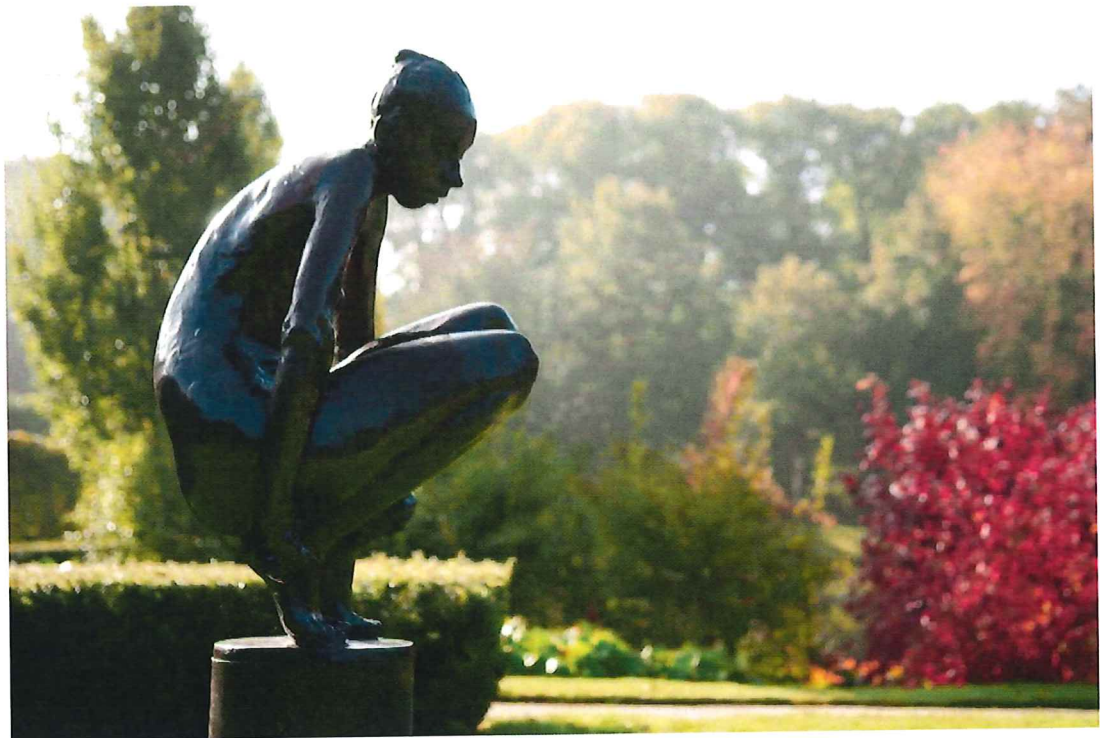
Historische gewassen

Het graan dat we in 2019 op Verhildersum verbouwden, is gebruikt om tijdens de Historische Dagen maai- en dorsdemonstraties te geven. Daarna is het voor een groot gedeelte verkocht aan Doetie's geitenboerderij, een van de vaste standhouders van de Streekmarkt. De cirkel is zo rond: het graan, wordt gevoerd aan de geiten en de van de geitenmelk gemaakte kaasjes worden weer verkocht op de Streekmarkt.

De beeldentuin

Na plaatsing van het beeld Aarde in 2010, is Eddy Roos klaar met het beeld 'Ether'. De kunstenaar heeft het ontwerp in 2016 aangeboden aan de bronsgieter. Plaatsing en overdracht heeft sindsdien nog steeds niet plaatsgevonden, ondanks diverse gesprekken met de kunstenaar. Roos wil ook nog graag een 13^e beeld maken: Vuur. Maar dat is niet aan de orde zolang Ether niet is geplaatst.

Twee keer per jaar worden de beelden in de was gezet door een groep vrijwilligers.

Bronzen beeld, Eddy Roos, tuin van Verhildersum

2. Behoud en beheer van de panden en landerijen

Onderhoud

Het onderhoud van het landgoed vergt jaarlijks veel aandacht en inspanning. Op het landgoed bevinden zich de volgende opstallen: de Borg, het Koetshuis, 't Schathoes, 't Hoeske (arbeidershuisje), Museumboerderij en het daarbij behorende woonhuis Welgelegen, een duiventil, een duivenpoort, een kapschuur, een loophut, een dierenverblijf op de dierenweide, twee tuinhuisjes, een plantenkas, een schuilhut en ons depot op het industrieterrein in Leens.

Het landgoed is ongeveer 32 ha groot. Naast gras- en akkerland, een boomgaard met oude fruitrassen, beschikt Verhildersum over een schitterende symmetrische stijltuin rond de Borg met invloeden uit de renaissance en de barok, omringd door singels met geboomte en wandelpaden. Er is een prachtige monumentale oprijlaan met aan weerszijden dubbele rijen bomen, waarvan vele meer dan 100 jaar oud.

Vrijwilligers spelen een belangrijke rol bij onderhoudswerkzaamheden. Zonder deze ondersteuning zouden wij het onderhoud op het Landgoed niet op niveau kunnen houden.

Vrijwilliger verricht onderhoudswerk

Participatie en het Mentorenproject

Bij het onderhoud van het landgoed zijn in 2019 ook werknemers vanuit het Leerontwikkelcentrum (LOC), Steunpunten Vrijwilligerswerk, Stichting Werk op Maat en Werkplein/Ability betrokken. Deze vier partijen zijn vanuit een gezamenlijke visie op het Sociale Domein met elkaar verbonden. Samen met Landgoed Verhildersum worden werkzaamheden opgepakt rondom het behoud van het cultureel erfgoed.

Deze samenwerking sluit aan bij de visie op burgerkracht en participatie in de nieuwe Hogeland gemeente. Landgoed Verhildersum Leens vormt een logische plek om aan deze visie inhoud te geven. Hier is sprake van een bestaande gemeenschap van zo'n 100 vrijwilligers die bij de dagelijkse gang van zaken betrokken zijn. Deze mensen vinden hier zingeving en blijven zichzelf ontwikkelen, dragen hun eigen waarden actief uit en vangen nieuwkomers in het team op.

In 2019 hebben 4 mensen een cursus gevolgd om als mentor op te treden, met ruggensteun vanuit Werk Op Maat. Op de foto hiernaast hebben ze hun certificaat ontvangen.

Diploma uitreiking voor onze Mentoren

Landgoed Verhildersum Leens, met haar banden met vrijwilligers, scholen en andere erfgoedinstellingen, is een ideaal knooppunt om participatiebeleid een gezicht te geven.

Hierbij gaat het om 'maatwerk': de borg en haar eigen praktijk en geschiedenis vormen het uitgangspunt, de genoemde partners sluiten hierbij aan. Hiermee draagt Verhildersum bij aan werkgelegenheid voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

De gebouwen

De borg

In 2019 is de brand- en inbraakalarmering alarmering gemoderniseerd, een onvoorziene noodzaak. De kosten daarvan zorgden ervoor dat de schilderbeurt voor de buitenzijde van de borg moest worden uitgesteld. Deze hopen we in 2021 op te pakken, na aanvraag van SIM-subsidie voor 2021 tot 2026.

Extra acties:

- Een groep vrijwilligers van 10 mensen heeft de workshop 'Onderhoud van interieurs en antiek meubilair' gevolgd, gegeven door Yvonne Nijlunsing, Arie de Jager en Marjon Brouwer van Erfgoedpartners. Dit is belangrijk omdat de borg ieder voorjaar intensief wordt schoongemaakt, meubels zo nodig in de was worden gezet en al het koper wordt gepoetst. Dit dient vakkundig en met grote zorg te gebeuren. Gedurende het seizoen wordt er wekelijks stof wordt afgenomen, gestofzuigd en worden de vloeren gedweild.

Het Hoeske, arbeidershuisje

Van het 't Hoeske zijn de raamkozijnen gerenoveerd. En aangebrachte vernielingen van bijvoorbeeld ruitjes hersteld.

Museumboerderij

Rondom de Museumboerderij is naast het normale onderhoud de alarminstallatie aangepast. De archiefruimte voor Historische Vereniging De Marne is klaar. Men heeft nog wel behoefte aan wifi en werkruimte in de keuken. In onderling overleg wordt daarin voorzien door de vereniging zelf.

Ons Schathoes

Na het onverwachte vertrek van de pachter van het restaurant bleek het pand intern sterk vervuild, uitgeleefd en de keuken versleten. Na intensieve schoonmaak, het uitvoeren van noodreparaties, noodzakelijke sanering van elektrische bedradingen kon het restaurant toch nog snel weer open. Ook de alarminstallatie is gemoderniseerd. Grondige aanpak van schilderwerk en vervanging van de keuken staat op de rol voor begin 2020.

Het Koetshuis

Het Koetshuis bevat de museumzaal en museumwinkel met balie voor ontvangst bezoekers. Behalve het vervangen van de alarmsensoren en modernisering van de meldinrichting heeft er alleen normaal onderhoud plaatsgevonden.

Monumentenwacht

Verhildersum is aangesloten bij de Monumentenwacht. De stichting Monumentenwacht Groningen is in 1973 opgericht vanuit de gedachte dat ingrijpende restauraties van monumenten meestal kunnen worden voorkomen door regelmatige controle van de onderhoudstoestand en het stimuleren van tijdig herstel. Daartoe inspecteren zij gemiddeld

(twee-) jaarlijks zo'n 700 monumentale woningen, boerderijen, kerken, scholen, molens en industrieel erfgoed. En dat doen ze inmiddels ruim veertig jaar. Op Verhildersum controleren zij alle gebouwen en rapporteren over de onderhoudstoestand. Op basis van deze rapportage wordt een onderhoudsplan opgesteld. Ook helpt de Monumentenwacht bij het aanvragen van relevante subsidies.

Onderhoud van de terreinen

Het onderhoud van de borgtuin is ondergebracht bij de sector Groen van Werkplein Abillity. Het onderhoud in het buitengebied wordt verzorgd door de maatschap Kremer. Er worden jaarlijks tulpenbollen geplant. Deze bollen dragen sinds 14 oktober 2016 de naam 'Tulipa Verhildersum'. Verhildersum heeft dus een eigen tulp, de bollen zijn hier ook te koop.

Herstel van de bomensingel

In het kader van het project *Vooruit naar het verleden* is de oude bomensingel gesaneerd. Alle bomen die er van oorsprong niet hoorden zijn gekapt. Het gevolg is wel dat er veel opslag voor terug komt, omdat er nu meer licht op de bodem valt. Dit vergt voortdurend goed onderhoud.

Bredere paden en golfkarretje als landgoedtaxi

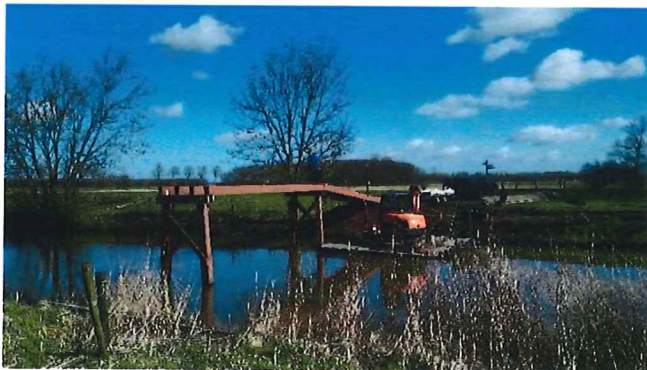
De paden op het landgoed zijn verbreed en voorzien van een nieuwe schelpen laag. De paden zijn nu beter toegankelijk voor mensen met een scootmobiel en bovendien zijn er golfkarretjes aangeschaft om mensen over het landgoed te vervoeren. De wagentjes worden door vrijwilligers bestuurd. Bezoekers maken er veel gebruik van en zijn er blij mee.

Verbreden van paden, voorjaar 2019

Nieuwe bruggen en aanlegsteiger

Alle bruggen op het landgoed waren versleten en zijn vervangen. Dat betekent dat er een nieuw Hoogholtje is gebouwd over de Hoornse vaart en dat elders twee bruggen zijn vervangen die deel uitmaken van de fiets- en wandelpaden over het landgoed. Naast het hoogholtje is de aanlegsteiger vervangen die ooit werd aangelegd door de gemeente om de vaarrecreatie te bevorderen. Het landgoed en alle opstallen op zijn nadien in erfpacht overgedragen aan Verhildersum, zodat het onderhoud hier berust.

Hoogholtje in aanbouw, voorjaar 2019

Project vooruit naar het verleden

Het Project *Vooruit Naar het Verleden*², omvat naast het beter toegankelijk maken van het landgoed door het verbreden van de paden en het vernieuwen van de bruggen, het herstel van de oude bomensingels dat dit jaar is uitgevoerd nog veel meer verbeteringen voor het landgoed. (Zie ook 1. Museale Ontwikkelingen)

Er is hard gewerkt aan het maken van een plan voor invulling van de dierenweide met een natuurbelevingstuin voor kinderen en een nieuw onderkomen voor de dieren. Ook komt er een belevingsroute over het hele landgoed, waarbij we inhoudelijk verbinding leggen tussen het gebied van Wereld Erfgoed Waddenzee, het ontstaan van de wierden die te zien zijn op het landgoed en vertellen over de zichtbare historische elementen. Daar worden doe-activiteiten aan gekoppeld, we geven niet alleen informatie, mensen kunnen ook opdrachten uitvoeren.

Verbinding tussen dierenweide, borg en boerderij

De belevingsroute moet mensen ook uitdagen om het hele landgoed te gaan bekijken. Dat gaan we doen door het gebied in te delen in drie thema's. De route nodigt uit om van het ene thema door te lopen naar het andere thema.

De thema's zijn: Landleven, Borgleven en Boerenleven.

BELEEFROUTE - VERHALEN VAN VERHILDERSUM

STRUNROUTE: verbinding van de verhalen van Verhildersum

1-6 Belevingspunten richting het landschap en landgoed Verhildersum

- Punt 1: Zichtrelatie Schiermonnikoog, toelichting families Stachouder/ Van Starckenborgh
- Punt 2: Toelichting op driedeling landgoed (landleven, borgleven, boerenleven)
- Punt 3: Toelichting op borgleven (borggebouw, formele tuin, windsingels, laan)
- Punt 4: Toelichting op het landschap (waterlopen en kwelderwallen)
- Punt 5: Zichtrelatie op Borgweer (Starckenborgh)
- Punt 6: Toelichting op het boerenleven

A. LANDEVEN

Beleving van landschap en natuur

- Natuurtuin met water, vissen en dieren
- Natuurbelevingsgebied met boomstammen klommen, stapstenen etc.
- Singelstructuur
- Plas dras, reboevers met knotwilgen
- Inheemse soorten; slinzenplanten en kruidmengsels toepassen, besdragende soorten

Informatiepunt A7

Cultuurhistorische landschap (tuinsterwierd)
landbouw; eerbare bomen en struiken
moestuin

B. BORGLEVEN

Beleving het borgleven, met aandacht voor:

- Het borggebouw: bouwgeschiedenis en architectuur
- Bijgebouwen: schafhoes en koetshuis
- Bewonersgeschiedenis en het interieur
- Borgtuin: tuinarchitectuur met tuinstieraden, kruidentuin en besidentuin
- Borgsingel: windsingel, aanzien en zichtlijnen; duiventil
- Culinair: restaurant, borgen
- Kunst: Eddy Roos (beeldentuin), tentoonstellingen in het koetshuis

Informatiepunt A8

Monumentaal landgoedensemble
bouw-, tuin en bewonersgeschiedenis
bijgebouwen: schaf- en koetshuis, duiventil, tuin-
huisje

C. BOERENLEVEN

Beleving van het Groninger Boerenleven

- Het boerenhof, met (museum)boerderij, boerenschuren en arbeiderswoning
- Weiden en vee (begrazing)
- Akkers en landbouwgewassen
- Boomgaard
- Vee Verhildersum (historische veerassen)
- Boerencafé (culinair)
- Hoornse Vaart en landwegen

Informatiepunt A9

Boomgaard, landbouwgewassen, glanshavenveld,
historische veerassen
de loophut, het arbeidershuisje
't Stort

Plan beleefroute, gemaakt door bureau Noordpeil

Golfkarretjes

Ook zijn er dit jaar golfkarretjes aangeschaft, waarmee bezoekers die slecht ter been zijn over het landgoed worden vervoerd door onze vrijwilligers.

De bezoekers die hiervan al gebruik maakten zijn er heel enthousiast over.

² Vooruit naar het verleden wordt gefinancierd door: Waddenfonds, Prins Bernhard cultuurfonds, HSK fonds, VSB fonds, Loket leefbaarheid en de Provincie Groningen

3. Presentatie

De wintermaanden staan altijd in het teken van de voorbereiding van het komende seizoen. Met vereende kracht, staf en vrijwilligers, is er gewerkt om de Borg, de exposities in het Koetshuis en de Boerderij in te richten, zodat op 29 maart de officiële opening kon plaatsvinden en het museum de dag erop openging voor het publiek.

Edzard, heer van Leens

Drie schilderijen, één familie, één schilder

De tentoonstelling in het Koetshuis draait dit jaar om het portret van Edzard Tjarda van Starkenborgh, gemaakt rond 1670 door de jonge Haagse schilder Martinus van Grevenbroeck. In 2017 is Verhildersum erin geslaagd dankzij een snelle fondsenwerving het paneel van Edzard te kopen. Na de aankoop is het gerestaureerd door de bekende restaurator Marjan de Visser. De lijst werd gerestaureerd door Josien van der Werf. De tentoonstelling toont de stappen van het restauratieproces. Bezoekers vonden het verrassend interessant om te zien hoe de restauratie in zijn werk is gegaan. De tv-documentaire over de restauratie van Oopjen en Maarten versterkte dat.

De expositie bood een unieke kans om alle drie schilderijen van de 17e -eeuwse schilder Martinus van Grevenbroeck die bekend zijn, bij elkaar te zien. Edzard wordt in het Koetshuis vergezeld door het schilderij van zijn drie zussen. Dat schilderij mochten we lenen van het Groninger Museum. Om het enorme grote familieschilderij te zien, dat ook geschilderd is door Martinus van Grevenbroeck, moesten bezoekers wel even in de borg gaan kijken waar het hangt in de grote zaal. Het doek is zó groot, dat het alleen in opgerolde staat de borg kan verlaten. In het Koetshuis was wel de nieuwe film te zien van het grote familieportret, waarin alle gezinsleden voorgesteld worden. Die film staat nu op onze website, om meer bezoekers te interesseren voor een bezoek aan de borg om het echte werk te aanschouwen.

Wat spookt daar...

Ook in het Koetshuis, is een mediahoek ingericht om in alle rust te kijken naar de film over de vleermuizen op het landgoed. Op de wanden is een expositie ingericht over het leven van de vijf soorten vleermuizen die op Verhildersum voorkomen. De borg wordt namelijk gebruikt door meerdere soorten overwinterende vleermuizen. Na de winterslaap wemelt het van de foeragerende vleermuizen boven de borggracht. Tijdens de zomerperiode zijn er meerdere (kraam)kolonies van vleermuizen en in het najaar wordt het landgoed door trekkende vleermuizen als 'pitstop' en paarverblijf gebruikt. Bezoekers aan de borg horen, ruiken en zien soms de vleermuizen. De film, waaraan ruim 2 jaar is gewerkt, heeft zelfs internationale aandacht getrokken. Dat komt door de unieke opnames. Zoals van parende ruige dwergvleermuizen, wat wereldwijd een primeur is. In aansluiting hierop worden 2x per jaar vleermuizenexcursies georganiseerd, in samenwerking met de vleermuizenwerkgroep.

Spelen met ..., de kinderen van de borg, de boerderij en 't Hoeske.

In de boerderij konden de - zeker ook jonge - bezoekers kennismaken met Hendrik, Siemon en Steven. Deze kinderen woonden vroeger op het landgoed. Ze konden zien hoe groot het verschil was in de inrichting van de huizen waar ze woonden, hoe verschillend de kleding was die ze droegen en hoe lux het speelgoed van de borgkinderen was – een speelgoed koets- ten opzichte van dat van het arbeiderskind dat speelde met een klomp met een zeiltje erop. En zelf spelletjes doen zoals de kinderen ze in de 19^e eeuw speelden, zoals met tollen en knikkers. Vorig jaar stonden de moeders centraal en in 2020 zijn het de vaders. Dan is de cirkel rond. Zo vertellen we drie opeenvolgende jaren het verhaal van Groningen aan de hand van de bewoners van het landgoed in de 19^e eeuw. Dat verhaal geven wij daarmee een gezicht.

Textielcollectie: kinderkleding en jakken

In de grote schuur van boerderij stonden naast een prachtige vitrine met kinderkleding uit de 19^e eeuw, enkele vitrines met diverse jakken, of wel caraco's. De fraai gemaakte jakken zijn een typisch onderdeel van de Groninger dracht. Ze werden gedragen op wijde rokken.

Caraco, of jak, met rok.
Groninger Dracht

De Arend ploeg

In de grote schuur van de boerderij krijgen ieder jaar ambachten gerelateerd aan de landbouw aandacht. Daarmee laten we een deel van de landbouw en ambachten collectie zien. Dit jaar veel aandacht voor de Arend ploeg, omdat we daarvan met een mooie nieuwe film konden laten zien hoe goed en met weinig kracht de ploeg het land omwerkte.

In de museumboerderij is uitgebreid aandacht besteed aan 'Het Boerenleven in de 19e eeuw'. Een eeuw van ontwikkeling en vernieuwing in de landbouw. De eerste drainage, de ontwikkeling van de rijenteelt en de komst van de Arendploeg. Ontwikkelingen die een grote bloei tot gevolg hadden en welvaart brachten.

In de borg en het arbeidershuisje kunnen bezoekers zien en beleven hoe de bewoners hier in de 19e eeuw woonden en leefden. De rijkdom, pracht en praal van de borg naast de eenvoud van het arbeidershuisje geven duidelijk de standsverschillen in de 19^e eeuw weer.

Amateurkunst tentoonstelling: 'Jeugdherinneringen'

Traditioneel is de laatste expositie er een met werk van amateurkunstenaars uit de regio. Dit jaar was het thema 'Jeugdherinneringen', in aansluiting op de expositie 'Spelen met...' in de boerderij. Het is mooi om te zien hoe iedere kunstenaar het thema op geheel eigen wijze invult. De afgelopen decennia is de kwaliteit van de inzendingen gestaag gegroeid. Steeds weer overstijgen sommige kunstwerken het niveau van amateurwerk en maken mede daardoor een bezoek meer dan waard. Door de jaren heen is een vaste kern deelnemers ontstaan, ieder jaar aangevuld met nieuwe deelnemers. Omdat elk jaar het onderwerp verschilt, is tot het laatste moment onduidelijk hoe de expositie zal uitpakken. Dit zorgt ervoor dat deze tentoonstelling verrassend en boeiend is. Daarbij zijn de hand en het oog van de tentoonstellingsmakers onontbeerlijk! Tijdens de openingsbijeenkomst zijn de kunstwerken besproken door Renate Martini, docent en kunstenaar.

Evenementen en activiteiten

Speciale lezing over de restauratie van Edzard door Marjan de Visser

Speciaal voor alle donateurs en Vrienden die de aankoop en restauratie van Edzard mogelijk maakten, gaf restaurator Marjan de Visser op 3 mei een lezing over het uiterst zorgvuldige restauratieproces. Een boeiend verhaal dat klonk als een thriller, zo spannend is het om te zien hoe laagje voor laagje de oude vernis verdwijnt, nadat eerst onderzoek is verricht naar het beste oplosmiddel. Het resultaat is verbluffend mooi. Edzard's portret krijgt in 2020 een vaste plek in de borg, in de zaal tegenover het grote familieportret.

De maandelijkse Streekmarkt

Elke 3e zaterdag van de maand staat het landgoed in het teken van deze Streekmarkt. Een unieke, gezellige Streekmarkt met (h)eerlijke ambachtelijke producten. In de winterperiode in de museumboerderijen in zomerperiode vroeger op het erf en nu op het borgterrein. Dat kan omdat Ons Schathoes nu inspeelt op evenementen op het landgoed. Dat komt ten goede aan de beleving van de bezoekers. Na het bezoek aan de markt is het heerlijk vertoeven op het terras met uitzicht op de borg.

Twaalf keer hebben bezoekers dit jaar kennis kunnen maken met ambachtelijke producten, waarbij we wegens storm in het voorjaar een markt eerder hebben gesloten. Geproduceerd door gedreven en gepassioneerde ondernemers. Ambachtelijke biologisch brood, heerlijke worst en boerenkaas, eieren van boerenscharrelkippen, honing, mosterd, chutneys en kruiden, koolzaadolie en nog veel meer. De gedreven standhouders vertelden graag over hun producten en lieten bezoekers proeven van alle heerlijkheden uit de regio.

NL Doet

Verhildersum neemt elk jaar deel aan de actie NL Doet. Op vrijdag 15 maart hebben zo'n 12 vrijwilligers tijdens deze actiedag de handen uit de mouwen gestoken. Zo vlak voor de opening van het nieuwe seizoen, is er druk gepoetst, gesopt en geveegd tijdens deze laatste grote ronde van de grote voorjaars schoonmaak. De vrijwilligers zwermen uit over het hele terrein en zorgen ervoor dat alle bebording, bankjes, het tuinhuis en het arbeidershuisje er weer schoon bijstaan. Het is elk jaar een hele toer om alles op tijd klaar te krijgen, dus deze hulp is bijzonder welkom. Mede dankzij deze vrijwilligers kan het publiek weer volop genieten van alles wat Landgoed Verhildersum te bieden heeft. Zoals altijd serveerden de vaste vrijwilligers voor iedereen een stevige lunch

Snoeiworkshop hoogstam fruitbomen

Landgoed Verhildersum heeft een unieke boomgaard met ongeveer 135 oude hoogstam fruitboomrassen met heerlijk fruit en prachtige namen. Wat te denken van het Zomer Zijden Hempje, de Rode Ananasappel en de Zoete Bloemee. Deze bijzondere collectietuin is het hele jaar door te bezoeken.

De boomgaard wordt onderhouden door een enthousiaste groep vrijwilligers. Het onderhoud is niet gericht op productie en het grootste deel van de oogst wordt verwerkt tot appelsap. In de lente beginnen de activiteiten voor het nieuwe jaar. Medio maart gaan de vrijwilligers aan de slag met de voorjaars snoei, de basis voor een gezonde boom en een mooie oogst. Op zaterdag 23 maart volgden 10 nieuwe belangstellenden een workshop om ook te leren snoeien. De cursus is gegeven door pomoloog Harry van der Laan, die ook de vrijwilligers begeleidt. De cursus start met een theoretisch deel, waarna elke deelnemer zelf in de

boomgaard aan de slag gaat. De cursus is ook bedoeld om nieuwe vrijwilligers te interesseren voor het werk in onze boomgaard. Jaarlijks blijven er 1 of 2 ook na de cursus meehelpen.

Museumweek

Tijdens de museumweek van 8 tot en met 14 april heeft ook ons museum een weekend lang aandacht gezocht met het thema 'Laat je verleiden door een museumstuk'. De museumweek heeft als doel het publiek te verrassen, te prikkelen en te inspireren. Een imagocampagne om de collecties van musea onder de aandacht te brengen van vooral mensen die niet of niet vaak naar musea gaan.

Bij ons konden mensen zich laten verleiden door de museumstukken in onze deelexposities. Het gerestaureerde paneel met het portret van Edzard stond natuurlijk centraal. Daarnaast toonden onze deelexposities Spelen met ... (de kinderen van het landgoed), de collectie kinderkleding en jakken, de Arendploeg het leven op dit landgoed in de 19e eeuw. Als speciale actie is op 13 en 14 april het orgel in de borg 's middags bespeeld en waren de rondleiders in de borg gekleed in 19e-eeuwse kostuums. Dat versterkt de beleving van het verhaal van Groningen bij de bezoekers en wordt altijd als een verrassing ervaren.

Paaseieren zoeken

Het gouden en zilveren ei...

Op Paasmaandag staat traditiegetrouw de vraag centraal: "Wie vinden de gouden- en zilveren eieren?" Meer dan 450 kinderen en hun begeleiders zwermen onder aanvoering van de grote en kleine paashaas uit over de tuinen en singels rond de borg,

De beide paashazen en hun helpers hebben meer dan 2000 chocolade paaseitjes verstopt in de tuinen en de singels rond Verhildersum. En natuurlijk de twee gouden en twee zilveren eieren. Het is deze keer nog niet zo eenvoudig om de gouden- en zilveren eieren te vinden. De meeste kinderen vinden wel chocolade eitjes, ook heerlijk natuurlijk. De winnaars hebben deze bijzondere eieren zijn bij de paashazen geruild tegen een prachtige chocolade paasverrassing.

De grote en kleine paashaas zijn ook deze keer heel enthousiast over de grote schare kinderen en de goede sfeer. Ze hebben beloofd volgend jaar weer langs te komen.

Prijzuitreiking paaseieren zoeken, 450 deelnemertjes in 2019

Vleermuisexcursies

In april en augustus organiseerden we in samenwerking met de Natuur en Milieufederatie Groningen vleermuisexcursies onder leiding van de Vleermuiswerkgroep Groningen. De excursies zijn ontwikkeld in het kader van het project *Vooruit naar het Verleden*. Eerst kijken de deelnemers de film over onze vleermuiskolonies, daarna gaan ze op pad om de vleermuizen op het borgterrein te spotten.

Watervleermuis

Vleermuizen op Verhildersum

In en bij de Borg Verhildersum komen al heel lang vleermuizen voor. De kelder van de borg wordt door meerdere soorten vleermuizen gebruikt om te overwinteren. Na de winterslaap wemelt het 's nachts van de foeragerende vleermuizen boven de borggracht. Vrouwtjes watervleermuizen verhuizen in de zomer naar bomen op het terrein, waar ze hun jongen krijgen en grootbrengen. In de herfst vormt het terrein voor meerdere soorten vleermuizen een halte tijdens de trek naar de winterverblijven. Daarvoor zijn speciale kasten opgehangen.

Wonen en leven met textiel

De Textieldagen zijn dit jaar op 1 en 2 juni georganiseerd. Het accent ligt op 'Wonen en leven met textiel'. Een selecte groep standhouders liet een scala aan technieken en materiaal zien en vertelde erover. Veel van de standhouders hebben een demonstratie of workshop verzorgd. Technieken als spinnen en weven, breien, haken en speciale borduurtechnieken kwamen aan bod. Daarnaast waren speciale technieken te zien, zoals voor servetten vouwen, blockprinten, macramé, naaldvilt, kantklossen en tamboereren en borduren met een Lunéwillenaald. Bezoekers konden ook ontdekken hoe je een oude stoel pimpt, zodat hij weer als nieuw is. Ze zagen wat je kunt doen met oude borduurwerken, hoe je textiel kunt recyclen, wat het verschil is tussen een japon uit 1830 en een uit 1860 en wat men onder die japon droeg. Kortom, het was een informatief evenement, waarvan veel mensen genoten en dat hen bovendien inspiratie gaf.

Wonen en leven met textiel in de Museumboerderij

Dag van het kasteel

Op 10 juni vond de dag van het kasteel plaats. Dit jaar met het thema 'Over de grens'. Voor de bezoekers waren er speciale rondleidingen, gegeven door de 'borgbewoners' gekleed in 19^e-eeuws tenue. Ook kon de nieuwe vleermuisenfilm 'Wat spookt er 's nachts rond Borg Verhildersum' worden bekeken.

Wadden promotiedagen

Op 29 en 30 juni waren er verspreid over de dag rondleidingen waarbij individuele gasten konden aansluiten. Naar keuze gingen de tochten door de tuin of door de borg.

Historische dagen

Ook dit jaar hebben duizenden mensen genoten van de Historische Dagen, ondanks de storm die dit weekend het landgoed teisterde. Het was spannend, maar toch namen 3320 bezoekers namen de kans waar om even terug te gaan in de tijd. De Historische Dagen zijn het topevenement van Verhildersum, waarmee in de loop der jaren naam is gemaakt. Voor veel mensen, jong en oud, is dit een jaarlijks terugkerend feest. Want de Historische Dagen van Verhildersum staan voor genieten van de sfeer van vroeger en andere mensen ontmoeten. Voor iedereen is er veel te beleven en te doen, teveel om alles op te noemen. Er is bijvoorbeeld een zweef- en een draaimolen, de muziek van draaiorgel en accordeon klinken over het terrein en de troubadour zorgt voor extra vertier. De waarzegster weet wat de glazen bol voor ieder in petto heeft. Bezoekers kunnen een kijkje nemen bij het arbeidershuisje waar hard wordt gewerkt om de was op tijd aan kant te krijgen, waar gekookt, gebreid, gesponnen en versteld wordt. Wie stopt tegenwoordig de gaten in uw sokken? Vroeger werd er versteld en nog eens versteld. Tot het materiaal helemaal op was. Het arbeidersgezin had het niet breed. Gelukkig hadden ze een commensaal(kostganger) en een groentetuintje.

In het kanaal liggen historische boten, waarmee bezoekers een kort tochtje kunnen maken en op zaterdag staan bij de loophut de oude tractoren opgesteld die ook nog rondrijden voor de verkiezing van de mooiste combinatie van tractor en chauffeur. Bij de boerderij is het een drukte van belang. Daar waren allerlei ambachtslieden aan het werk, zoals de metselaars die oude bouwmethoden lieten zien, een korfvlechter, profiel-schaver, vlasspinsters, koperslager en steenhouwer, te veel om op te noemen. Op het grote veld naast de boerderij waren een stoommachine voor houtbewerking en ook een stoommachine voor het dorsen in actie te zien. Enorme indrukwekkende gevaartes. De inwendige mens wordt niet vergeten. Op diverse plekken werd koffie, thee of fris met een lekker stuk appeltaart of tulband, een kop soep, versgebakken vis, garnalen of geurig gebakken brood, zo uit de grote broodoven. In de museumboerderij was een keur aan kippen, kuikentjes, duiven en konijnen te zien. Er was een speciale knutseltent voor kinderen. Daarnaast kon je de vlegelgroep in actie zien. Op zondag is er de traditionele hagepreek in de tuin van de borg, uiteraard in het Gronings, met medewerking van dominee Pieterman en troubadour Gert Sennema en muziekvereniging "Excelsior" Verder werd op zondag een middeleeuws kampement opgezet, waar werd gekookt, middeleeuwse spelletjes werden en waar je kon oefenen in boogschieten en zwaardvechten. Onontbeerlijk voor een borgbewoner in de middeleeuwen. Ook was de boerenmarkt en de presentatie van diverse musea te bezoeken op het voorterrein van de borg.

Impressie Historische dagen,
augustus 2019

Het was ook deze keer weer zo'n spektakel dat bezoekers urenlang over het Landgoed struinden. Een groot compliment aan alle deelnemers, vrijwilligers en medewerkers die dit prachtige evenement, gekleed in kostuums uit de periode 1850, sfeer geven en mogelijk maken.

Open monumentendagen

Voor het Open Monumentenweekend 2019, in het weekend van 14 en 15 september, werd als thema gekozen: 'Plekken van plezier'. Op hoogtijdagen als deze dragen de suppoosten 19^e - eeuwse kleding om de beleving van het verhaal van Groningen dat Verhildersum bij uitstek vertelt te versterken. Ook in dit weekend is er gespeeld op het orgel in de borg en waren er gratis rondleiding waarbij individuele bezoekers konden aansluiten. De rondleiders waren natuurlijk op en top gekleed in de stijl van de periode 1850.

Ede Staal Festival

Wat een sfeervolle Streekmarkt hadden we op 21 september. De zon scheen, het was heerlijk druk en de muziek van verzorgd door de groep 'Steernvanger' en het koor 'Lichtekoor' in het kader van het Ede Staal Festival was top! De locatie van de Streekmarkt op het voorplein van de borg blijkt een succes en de muziek maakte dat het terras bij Ons Schathoes overvol was. Mensen zaten ook gezellig langs het water of gingen kijken naar de exposities in de borg, het Koetshuis: waar Edzard Tjarda van Starkenborgh in vol ornaat is te zien, samen met zijn zussen, en naar de exposities in de Boerderij. Het hele landgoed was een plaatje. Vooral is het fijn om te zien dat zoveel mensen ervan genieten.

Oktobermaand kindermaand en maand van de geschiedenis

Tijdens Oktobermaand Kindermaand, de Rabo Museumkids week en de Maand van de Geschiedenis die daarmee samenvalt is er van alles te doen voor kinderen op Landgoed Verhildersum Leens. Kinderen t/m 12 jaar hebben dan gratis toegang, onder begeleiding van een betalende volwassene.

Zij kunnen bijvoorbeeld speuren naar sporen uit het verleden en in de natuur. Daarnaast zijn er allerlei activiteiten voor kinderen georganiseerd. Zo kunnen ze samen met hun (groot-)ouders met een tablet in de hand -die ze bij de ontvangstbalie kregen - samen met Cam en Vinnie het Verhildersum Mysterie proberen oplossen.

In de herfstvakantie zijn er speciale rondleidingen gegeven door de dienstmeisjes van de borg, die vertellen over het leven van de kinderen op het landgoed.

Kinderen speelden in de boerderij de spelletjes van de kinderen die in de 19^e-eeuw op het landgoed leefden en konden ervaren hoe de familie in de borg heeft gewoond, welke werkzaamheden de boer zoal verricht en hoe het arbeidersgezin leeft in de 19e eeuw. Voor kleine kunstenaars lag er een mooie kleurplaat klaar van het familieportret dat in de borg hangt.

Vrijwilligersdag gemeente Het Hogeland

Op 5 oktober ontvingen we 456 vrijwilligers uit de hele gemeente Het Hogeland. Er stond een enorme tent voor Ons Schathoes die onderdak bood aan stands van allerlei organisaties waar vrijwilligers aan de slag kunnen. Wethouder Mariette de Visser opende de middag. Er klonk vrolijke muziek, theaternemers traden op en natuurlijk kon iedereen die dat wilde de borg bezoeken en de exposities in het Koetshuis en de boerderij. Een dag om blij van te worden, andere mensen te ontmoeten en te genieten van de versnaperingen. Dat was ook de bedoeling, want de gemeente Het Hogeland bedankte op deze manier alle vrijwilligers voor hun inzet. Veel mensen maakten zo voor het eerst kennis met Verhildersum. Een mooi samenwerkingsproject tussen de mensen van de gemeente, Werk op Maat en Verhildersum.

Ploegdag: demonstratie van ploegen met paarden

In vroeger jaren was paardenkracht onontbeerlijk op de boerderij. Tot de mechanisatie zijn intrede doet zijn man en paard vrijwel onafscheidelijk. Zeker voor het zwaardere werk worden één of meerdere paarden voor de werktuigen gespannen. De paarden worden hiervoor speciaal gefokt en op karakter en trekkracht uitgezocht. Het Groninger paard, dat ook op Verhildersum zijn kunde toont, is betrouwbaar en veelzijdig, met een rustig temperament. Precies wat vele boeren wensten. Rond de jaren 50 nemen tractoren steeds meer het werk van de paarden over, zodat het tegenwoordig een bijzonderheid is om paarden op het veld aan het werk te zien. Daarom trekt de Ploegdag bij Verhildersum altijd bekijks. Zaterdag 5 oktober zou de Ploegdag zijn. Hij werd een week uitgesteld, omdat het land te nat was. Op 12 oktober konden we nog steeds niet ploegen. Dus is het later gedaan zonder publiek en met moderne middelen.

Ploegen, oktober 2018. In 2019 haalde te natte grond een streep door de Ploegdag. Tot verdriet van liefhebbers.

Onze Spullen op tournee

Onze vrijwilligers Lou en Weike Guikema bezochten net als andere jaren organisaties voor ouderenzorg, buurtverenigingen, historische verenigingen en scholen om verhalen te vertellen over Landgoed Verhildersum en over zo'n 25 museumstukken te praten. Ze nemen die collectiestukken mee en van te grote items zijn er foto's. Voor hun optreden zijn ze volledig gekleed in oud-Groninger kostuum. Lou vertelt: "In de uitnodiging roepen we de mensen op om ook eigen spullen mee te nemen die ze graag willen tonen of waarvan ze niet weten wat het is. Er komen vaak mooie verhalen los. Zo hoorden we in een verzorgingstehuis dat de 'hooikist' vroeger ook wel 'hooimadam' werd genoemd. We nemen zelf ook altijd een paar dingen mee waarvan we niet weten wat het is of hoe het werd gebruikt. We hopen zo het antwoord te vinden. Het zijn leuke interactieve bijeenkomsten, waarbij we deels in spelvorm collectiestukken bespreken." Dit jaar zijn 5 organisaties bezocht, wat minder dan andere jaren, doch niet minder leuk en interessant. Omdat er veel vraag is naar deze optredens - er waren 11 voorbesprekingen, waarvan er 5 effectief werden - zoeken we versterking van het team vrijwilligers voor dit project 'Onze spullen op tournee'.

4. Bezoekers 2019

In 2019 telde het museumlandgoed 11.702 betalende bezoekers, waarvan 330 kinderen en jongeren tot 18 jaar (gratis en met korting).

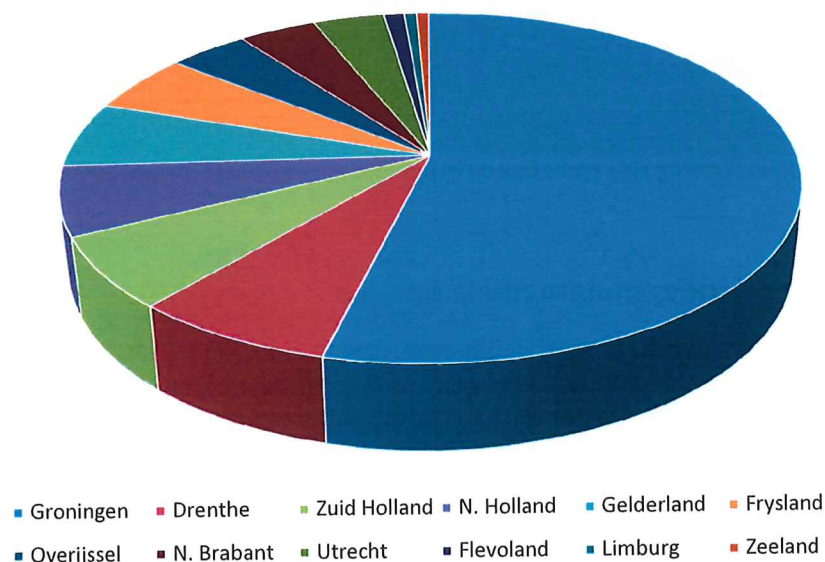
Daarnaast bezochten nog 4733 personen de gratis Streekmarkt en zo'n 5400 mensen bezochten de tuin. Totaal 21.910 bezoekers. Vorig jaar waren het er totaal 26.935, met dank aan het jaar van de Ploeg waarin wij in samenwerking met het Groninger museum de expositie Kleurenpracht hadden. Samenwerking loont, het maakt de PR krachtiger en de Ploeg kunst trekt altijd bijzondere belangstelling uit het hele land.

Ondanks de storm trokken de Historische dagen zo'n 500 bezoekers meer. De regen zorgde vorig jaar voor een daling van 600 bezoekers, die daling is met een toename van 500 bezoekers, ondanks de storm van dit jaar, weer goed gemaakt.

De Streekmarkt trok 200 bezoekers minder dan vorig jaar, die licht dalende trend was toen ok al zichtbaar. We doen ons best met meer PR via sociale media en advertenties in de streekbladen die trend om te keren.

De herkomst van bezoekers uit Nederland kunnen we zien aan de hand van gasten die hun postcode doorgeven. Dat deden dit jaar 4106 mensen. Zoals altijd komen de meeste mensen uit Groningen, Drenthe, Zuid Holland, Noord Holland, daarna Gelderland en Friesland. De ontwikkeling van de bezoekcijfers sinds 2007 is te zien in bijlage 1. Bezoekersaantallen.

Herkomst Nederlands bezoek per provincie
2019

5. Samenwerking in de regio

Ook in 2019 werkte het team van Verhildersum samen met mensen van andere musea, culturele- en natuurorganisaties:

Samenwerking 3 musea gemeente Het Hogeland

Bij de start van het seizoen nam waarnemend burgemeester Henk Jan Bolding van de nieuwe gemeente Het Hogeland de eerste kortingskaart in ontvangst, waarmee bezoekers van Museum Het Hoogeland, de Menkemaborg en Verhildersum op vertoon van hun entreekaart voor een van de musea €1,- korting ontvangen bij de andere 2 musea.

Samenwerking drie grote musea in Gemeente Het Hogeland april 2019, foto Berto Merx

The Grone: multimediale bustour

Landgoed Verhildersum is vast onderdeel van een nieuw initiatief: een tocht met The Grone bus die vanuit de stad Groningen door het Hogeland gaat. Gasten maken een lunch- of koffiestop bij Verhildersum en krijgen tijdens de wandeling over de oprijlaan een mooi verhaal te horen over het leven van vroeger en over de vleermuizen op het landgoed. De gasten ontvangen een kortingskaart om hen te stimuleren later nog een terug te komen. The Grone is bijzonder omdat de beleving van de gasten in de bus en daarbuiten wordt versterkt met beelden, geluid en verhalen over vroeger, verteld door Melchior een monnik uit de 13^e eeuw. The Grone is belangrijk om dat gasten die per openbaar vervoer Groningen bezoeken niet eenvoudig het Hogeland kunnen bereiken. The Grone verbindt Stad en Ommeland en biedt deelnemers een bijzonder en informatieve belevenis.

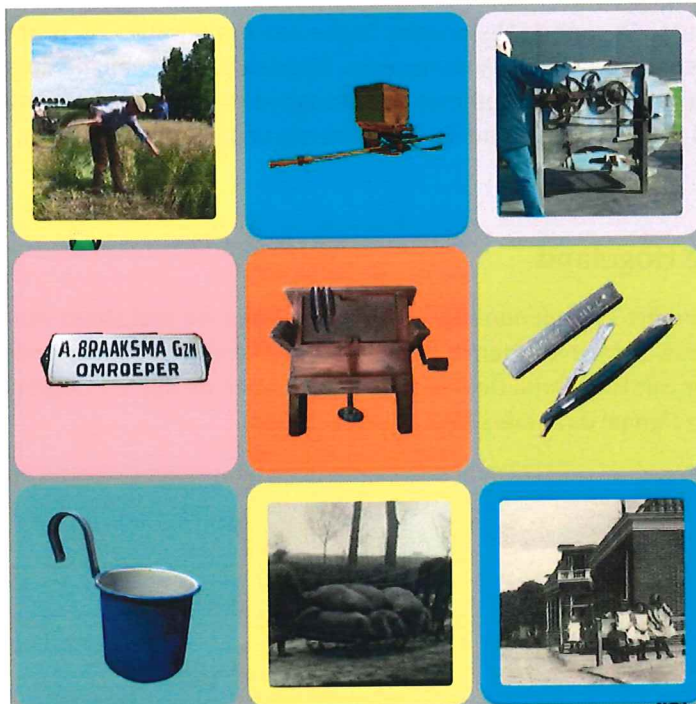
In 2019 hebben we 652 gasten van The Grone ontvangen.

Vleermuisexcursies met Vleermuiswerkgroep en de Natuur en Milieufederatie Groningen

Jaarlijks organiseren we samen met de Vleermuiswerkgroep en de Natuur en Milieufederatie Groningen enkele excursies voor bezoekers die vleermuizen willen spotten op het landgoed.

Onze spullen 2.0

De website www.onze-spullen.nl is in 2013 gemaakt binnen het project Onze Spullen 2.0. De website bevat bijzondere museumstukken uit de museale collecties van Landgoed Verhildersum Leens, Openluchtmuseum Het Hoogeland en Visserijmuseum Zoutkamp. Bij de museumstukken zijn verhalen verzameld van bewoners uit de regio, die in tekst of film worden getoond op de website bij de foto's van de spullen. In 2019 is verder gewerkt aan de techniek van de website. De verzamelde data zijn samengevoegd met de objecten in Axiell Collections, een webbased programma dat toegang geeft tot Adlib. Zo voert Axiell/Adlib straks de website. Het Prins Bernard Cultuurfonds maakt deze actie mogelijk. Door de koppeling kunnen we ook eenvoudig meer museumstukken tonen op de website.

Deel van homepage onze-spullen.nl

Excursie met Visserijmuseum Zoutkamp

Samen met het Visserij Museum Zoutkamp is een excursie gemaakt in de zomermaanden plaatsvindt tijdens de Streekmarkt. Mensen kunnen met een historisch vissersschip van het Visserijmuseum naar Verhildersum varen om naar de Streekmarkt te gaan en weer terug naar Zoutkamp. De excursie slaat aan en we onderzoeken de mogelijkheid hem vaker aan te bieden in 2020. Deze excursie is ontwikkeld in het kader van ons project *Vooruit naar het Verleden*. Met budget uit dat project kunnen we een extra PR-campagne opzetten voor de promotie van de excursie die beide musea ten goede komt.

Historische vereniging De Marne

De Vereniging Historische Kring De Marne huurt sinds 2018 archiefruimte in De Boerderij van Verhildersum. Daarbij organiseren we jaarlijks een inhoudelijke bijeenkomst waarvoor ook de Vrienden van Verhildersum worden uitgenodigd. In Ons Schathoes werd de uitgave van een boek gevierd dat uitgegeven werd door de Historische Kring. Ruim 100 gasten kwamen een exemplaar kopen.

Textieldagen en Historische Dagen: verbinding voor Noord Nederland

Zowel tijdens de Textieldagen als tijdens de Historische dagen komen tal van particuliere ondernemers, vrijwilligersorganisaties, verenigingen en stichtingen samen op Verhildersum. Niet alleen om de bezoekers te vermaken. Zij leggen onderlinge contacten en delen hun kennis. Zo legt en stimuleert Verhildersum vele verbindingen in heel Noord Nederland en daarbuiten. Denk bijvoorbeeld bij textiel aan: Vrienden van het Historisch Kostuum, firma Vloedgraven uit Staphorst, Naald en Draad uit Roermond, Atelier Trudi de Kreek uit Emmeloord, Kashmir Heritage uit Amersfoort, maar ook weefatelier Annie uit Kruisweg en Handwerken XL uit Leens. En voor de Historische Dagen aan organisaties als Triona Pers, de zeisbrigade van Landschapsbeheer, het Vlasmuseum, Middeleeuws Leven, de dorsmachine van St. Halfambt, de Menacademie, Mansholt met een aardappelpresentatie, hofdansgroepen, collega musea en veel ambachtslieden uit de vrijwilligersgroep van Verhildersum.

Ontdekkingsroute Hogeland

In het kader van ons project *Vooruit naar het Verleden*, hebben we met steun van het Waddenfonds en diverse andere fondsen budget voor het maken van een bijzondere ontdekkingsroute door Het Hogeland. Deelnemers downloaden de app en krijgen op 60 punten in de regio een signaal dat er iets bijzonders is te zien.

Foto kaart 60 bijzondere plekken opgenomen in Hogeland route

De plekken in de regio verwijzen naar museumstukken in Museum Het Hoogeland en bij Verhildersum. Staats Bosbeheer (SBB) doet ook mee. Dat is een spontane actie omdat in gesprekken bleek dat SBB graag de cultuurhistorische eigendommen beter onder het voetlicht wil brengen; zoals de oude boomgaard Abelstok. De samenwerking helpt ons meteen om ook via de kanalen van SBB de route te promoten.

Binnen de app kunnen mensen kiezen voor bestaande themaroutes of zelf een route samenstellen op basis van hun interesses. De route kan gebruikt worden op de fiets, in de auto of tijdens een wandeling.

Deelname aan diverse nieuwe fiets- en wandelroutes

Verhildersum werkt als bijzondere bezienswaardigheid natuurlijk ook mee aan routes die andere organisaties ontwikkelen. De Wierdenroute 'Welkom op de Wierde' in ontwikkeling bij Stichting Noordgedacht, is daar een voorbeeld van. Voor de invulling van deze route hebben we regelmatig overleg met allerlei andere musea en pleisterplaatsen, zoals museum Wierdenland in Ezinge; Abrahams Mosterdmakerij, Eenrum; Hotel Spoorzicht, Loppersum; Enne Jansheerd, Maarhuizen; Borg Ewsum, Middelstum; Bezoekerscentrum Wierdendorp Niehove.

Ook de fietsroute Tuinenpracht in Waddenland van St. Promotie Waddenland doet Verhildersum aan.

Deelname aan Leens Cultuurdorp en ontwikkeling kader cultuurnota Het Hogeland

Afwisselend of samen bezoeken bestuurslid Hans de Vries en de directeur van Landgoed Verhildersum de bijeenkomsten die de Gemeente Het Hogeland

organiseert om samenwerking tussen culturele en toeristische organisaties in de gemeente te bevorderen. In 2019 is het initiatief Leens- Uithuizermeeden Cultuurdorp gestart. Dat brengt samenwerking tussen beide dorpen tot stand op cultureel vlak.

In 2020 is Leens Cultuurdorp, vlag bij Streekmarkt

De nieuwe gemeente ontwikkelt ook een beleidskader voor cultuur en doet dat in gesprek met de cultuur- toeristische sector. Verhildersum wil graag kleine initiatieven helpen stimuleren en legt via deze bijeenkomsten nieuwe contacten om te horen wat de behoefte is en hoe Verhildersum kan ondersteunen. Bijvoorbeeld door via de website verbindingen te leggen en nieuwe arrangementen en initiatieven online te promoten. Dat kan omdat Verhildersum Google Grants heeft verworven; het landgoed kan nu jaarlijks voor 10.000 dollar per maand op Google adverteren. In 2020 starten we met promoten van bed en breakfast mogelijkheden in de buurt. Op die manier hopen we mensen ertoe uit te nodigen om langer in de regio te verblijven en naast Verhildersum nog meer bezienswaardigheden te bezoeken.

In onze museumwinkel en bij de balie in de Boerderij is bovendien ruimte voor flyers van ondernemers in de regio. Inzet is dat baliemedewerkers extra kennis verwerven over de toeristische mogelijkheden in de buurt zodat ze bezoekers nog beter kunnen adviseren.

Samenwerking alle borgen en musea in Groningen

Minimaal 2 keer per jaar is er overleg tussen de directies van alle borgen en tussen de directies van alle musea in Groningen. Hier wisselen we kennis en ervaring uit over bijvoorbeeld aanvraag van subsidies, de exposities die we voorbereiden, maatschappelijke en politieke ontwikkelingen die invloed hebben op ons werk.

6. Ondersteunende activiteiten

Wat gebeurde en nog meer op Verhildersum in het jaar 2019?

Museumwinkel

De museumwinkel biedt de gelegenheid om een tastbare herinnering aan Landgoed Verhildersum Leens mee naar huis te nemen. Het assortiment is gericht op het Landgoed. Om het prijzen van de artikelen makkelijker te maken is er eind 2017 een barcode printer aangeschaft. Voor de start van het nieuwe seizoen zijn alle artikelen in de museumwinkel voorzien van een barcode. Een hele operatie die dankzij de hulp van vrijwilligers is geslaagd, zodat bij de start van het seizoen direct met deze barcodes is gewerkt. Dit nieuwe systeem werkt prima en heeft het afrekenen bij de kassa sterkt vereenvoudigd.

Het informeren van bezoekers

De bezoekers worden aan de balie geïnformeerd middels een plattegrond van het landgoed. Op deze plattegrond kunnen de bezoekers algemene informatie over het landgoed vinden. Ook kunnen bezoekers met de app van Izi.travel een audiotour volgen over het landgoed en/of in de Borg. Izi.travel kan op de smartphone geopend worden. Voor de bezoekers aan de Borg zijn er ook kijkbegeleidingen in het Nederlands, Duits en Engels. Bij een aantal objecten is een QR-code geplaatst. Bezoekers kunnen daarmee extra informatie krijgen over het object.

In het theehuis, in de borg, bij de ingang in de museumboerderij en in de museumwinkel liggen van april tot en met oktober folders van de borg en van andere musea en toeristische locaties. Op het prikboard in de museumwinkel en de museumboerderij geven affiches extra informatie. In het Koetshuis hangt een beeldscherm waarop de verschillende activiteiten en evenementen worden gepresenteerd. Bij de exposities verstrekken we een geprinte toelichting. Dit jaar is de toelichting vertaald in het Duits, volgend jaar komt daar ook een Engelse vertaling bij.

Scholen en cultuureducatie

Ook dit jaar brengen verschillende basisscholen een bezoek aan het landgoed. De leerlingen uit verschillende groepen krijgen een korte inleiding en gaan daarna op ontdekkingstocht. De meeste scholen komen in het kader van Marie.

'Marie, dienstmeisje op Verhildersum', is een project voor kinderen van groep 3 en 4 in het basisonderwijs. Het doel van dit erfgoedproject, onderdeel van 'Tante van de Tijd, Erfgoedschatten van de Marne', is om de kinderen besef bij te brengen over de begrippen 'vroeger en nu; rijk en arm'. Het project richt zich op één periode om te kijken naar het leven in het verleden, waarbij de nadruk ligt op de verschillen tussen toen en nu, maar ook tussen arm en rijk.

De kinderen maken kennis met het leven van het meisje Marie dat werkt op de borg en woont in het kleine arbeidershuisje en met de jongen Edzard die woont op de borg. We volgen Marie en Edzard tijdens het opstaan, het eten en het spelen/werken.

Het project: 'Marie, dienstmeisje op Verhildersum' bestaat uit:

- Afbeeldingenkaartjes met voorwerpen van vroeger en nu
- Een DVD met het verhaal van Marie en Edzard.
- Een bezoek aan de Borg Verhildersum met een rondleiding door 'een van de dienstmeisjes' uit de 19^e eeuw.

Marie leidt kinderen rond, zomer 2019

Het aantal scholen dat Verhildersum bezoekt is beperkt. We hebben in 2019 slechts 2 scholen ontvangen

Wij zijn in gesprek met K&C en Erfgoedpartners om na te gaan hoe we ons aanbod beter onder de aandacht kunnen brengen.

Vanuit het voortgezet en hoger onderwijs kwam slechts een klein aantal groepen. Een jaarlijks terugkerend gezelschap is hierin een afdeling van de Hanze Hogeschool te Groningen, die tweemaal per seizoen hun buitenlandse studenten trakteert op een reis over het Groninger platteland, waaronder een Engelstalige rondleiding door de Borg.

VERHILDERSUM

HISTORISCHE DAGEN

10/11 AUGUSTUS 2019

Historische dagen:
zaterdag 10 en
zondag 11 augustus

Openingstijden:
10:30 tot 17:00 uur

Wierde 40
9965 TB Leens

Tel 0595-571430
www.verhildersum.nl

LIVING
HISTORY
EVENT

7. Communicatie en PR

Landgoed Verhildersum richt de communicatie inwoners van Noord Nederland, de regio en toeristen.

Drukwerk

Naast de online-communicatie vormt drukwerk nog steeds een belangrijk onderdeel van de communicatiestrategie. Het afgelopen jaar zijn er voor verschillende programma's en activiteiten brochures, flyers en posters gemaakt, zoals o.a. voor de exposities, Textiel Dagen, Historische dagen, de Streekmarkt, voor de Vereniging van Vrienden van Verhildersum. De verspreiding van het promotiemateriaal is goed gestroomlijnd; folders, flyers en affiches werden en worden regelmatig verspreid bij campings, hotels en andere accommodaties.

Algemene brochure Verhildersum

Onze algemene brochure met informatie over het landgoed en de evenementenkalender werd verspreid over alle grote vakantieparken in Noord-Nederland en is gestuurd naar vele B&B's, parken en attracties in Groningen, Friesland, Drenthe en de kop van Overijssel. Daarnaast de brochure in het Duits en het Engels neergelegd bij de grotere instellingen en in de grensstreek.

Website

In 2019 is een flinke slag gemaakt met het vertalen van de website in Duits en het plaatsen van veel meer foto's en filmpjes die interesse moeten opwekken bij mensen en om hen ertoe te bewegen te komen kijken. Dat we filmpjes die we maken direct op de website plaatsen is een nieuwe strategie. Tot nu toonden we ze eerst een jaar exclusief tijdens onze exposities. De Engelse vertaling maken we in het voorjaar van 2020 af.

Google Grants

We hebben bij Google subsidie aangevraagd en gekregen om intensief te kunnen adverteren. Sinds juni besteden we 10.000 dollar per maand aan gratis budget. De advertenties worden gemaakt en beheerd door een professioneel bureau. Dat kost ons wel €3000,- per jaar, maar betaalt zich terug in sterkere PR voor onszelf en andere initiatieven die op onze website aandacht krijgen, zoals The Grone.

In 2020 willen we een pagina maken met verblijfsaccommodaties in de buurt en een pagina met tips voor andere uitstapjes in de regio. Verhildersum maakt zo met concrete acties duidelijk dat het belangrijk is om met elkaar gasten langer te vermaken in deze regio.

Digitale nieuwsbrief

Minimaal 1x per maand verspreiden we een digitale nieuwsbrief naar 829 abonnees (aantal eind 2019). Hierin kondigen we evenementen aan, doen we verslag van activiteiten en we besteden aandacht aan het werk van onze vrijwilligers.

We stimuleren een abonnement op de nieuwsbrief onderaan iedere pagina op onze website.

Vriendenbulletin

We hebben ook een gedrukte nieuwsbrief voor Vrienden van Verhildersum, onze donateurs. In 2019 kwamen er twee nieuwsbrieven uit. In 2020 doen we dat nog een keer per jaar vanwege de kosten en om het werk voor onze kleine staf te reduceren.

Sociale media

Inzet van sociale media zoals Facebook, Instagram, Twitter en LinkedIn zijn ook belangrijk voor Verhildersum. Deze sociale media worden niet alleen ingezet om bezoekers te trekken of bezoek aan onze website te genereren. Wij zetten deze platforms ook in om een dialoog met de bezoekers aan te gaan en hen te tippen over de verschillende evenementen op Verhildersum. De website van Verhildersum werd veelvuldig geraadpleegd en via het contactadres werden vragen en reacties ontvangen en verwerkt.

Bewegwijzering

De bewegwijzering naar het Landgoed is sinds 2018 uitgebreid en deze werkt goed en blijft zo. De bewegwijzering staat op de belangrijkste aanrijroutes:

- Op de N361 bij de rotonde net buiten Winsum (Ranum)
- op de N355 bij de afslag naar Aduard
- vanuit Zoutkamp is er verwijzing naar het Landgoed
- dichterbij op de N361 bij de afslag Leens na Wehe Den Hoorn vanuit de richting Winsum en vanuit de richting Lauwersoog. .

Persberichten

Free publicity verwerven is iets waarop Verhildersum continu inzet door voor evenementen en rondom bijzondere gebeurtenissen persberichten te versturen. Hierdoor is het museum veelvuldig in de media verschenen met foto's en artikelen over tentoonstellingen, activiteiten en evenementen.

Advertenties

Verhildersum adverteert regelmatig om exposities en activiteiten onder de aandacht te brengen. Zo zijn we regelmatig met een advertentie te zien in Dasjagoud, de Ommelander Courant, Westerkwartier en Noorderkrant, in BLAD en Noorderland. Ieder jaar wordt een advertentie en informatie geplaatst in Museummagazine (een uitgave van Erfgoedpartners), in het Waddenland magazine, in uitgaves van Marketing Groningen, in diverse recreatiebladen in Noord Nederland en op de website van Van Plan.

8. Personeel en Organisatie

Landgoed Verhildersum Leens heeft met 2,75 fte een relatief kleine professionele staf die zeer uiteenlopende en soms specialistische werkzaamheden verricht, variërend van conservator tot vrijwilligerscoördinator en van huismeester tot medewerker educatie. Dit betekent dat de organisatie kwetsbaar is en de mogelijkheden om naast een groot en veel extra werk vergend project als 'Vooruit naar het Verleden' nieuwe initiatieven te ontwikkelen beperkt is. De bestaande directeur vertrok per 1 maart 2019, hij ging met pensioen na in februari zijn opvolger te hebben ingewerkt.

Een nieuwe directeur brengt altijd een eigen werkwijze met zich mee en voor de bestaande medewerkers die er respectievelijk 3, 20 en 30 jaar werken vergt dat wel aanpassingen. Komend jaar vertrekt de huismeester die 20 jaar werkt bij Verhildersum. Dit biedt een kans om de taakverdeling te herzien en mogelijk zowel iemand voor de PR als voor het huismeesterschap aan te trekken. De nieuwe directeur zet ook in op professionalisering van de organisatie, het efficiënter maken van werkprocessen en digitaliseren van de boekhouding.

De Stichting Groninger Kerken bood ook dit jaar de ICT-ondersteuning en verrichtte de boekhouding. Het netwerk voor online werken is tamelijk traag, omdat de regio nog niet is aangesloten op snel internet. In 2019 is het glasvezelnet waarvoor Verhildersum zich heeft aangemeld wel uitgerold, maar de aansluiting wordt pas actief in 2020.

Vrijwilligers

Zo'n 120 vrijwilligers zorgen ervoor dat Landgoed Verhildersum open is voor publiek, verrichten onderhoudswerk, beheren de textielcollectie, de administratie voor de Vrienden (donateurs) zorgen voor de koeien, digitaliseren en fotograferen de collectie, begeleiden het parkeren als er grote bezoekersstromen zijn en nog veel meer. Om evenementen zoals de historische dagen mogelijk te maken zijn nog eens 100 extra vrijwilligers actief. Kortom, vrijwilligers zijn onmisbaar en zij weten zich ook gewaardeerd bij Verhildersum.

Vrijwilligerswerk doen is ook belangrijk voor hen en draagt bij aan de kwaliteit van leven van de vrijwilligers. Zij ontmoeten andere mensen, houden hun kennis bij of ontwikkelen deze, leren nieuwe dingen. En de vrijwilligers weten dat ze bij Verhildersum van betekenis zijn. Weten dat je van betekenis bent is een belangrijke voorwaarde voor het levensgeluk van ieder mens.

Verhildersum heeft dit jaar een flyer uitgegeven om meer vrijwilligers te werven. Vooral verjonging is een punt van aandacht. En dat wordt lastiger, omdat we langer moeten doorwerken, de pensioenleeftijd schuift vooruit.

Op de flyer is voor het eerst aangegeven – met het gevaar iets te vergeten – welke functies er zijn. Niet alleen om te werven, maar ook om te laten zien wat hier allemaal door vrijwilligers gedaan wordt; zij mogen trots zijn op hun werk. Zie de afbeelding op de blz. hierna.

De staf voert meer of minder intensief overleg met de verschillende werkgroepen, in elk geval aan het begin en eind van het seizoen. Waar nodig worden trainingen aangeboden. Het directe overleg met de vrijwilligers draagt in belangrijke mate bij aan optimalisering van de bezoekerstevredenheid, aan een plezierig en transparant werkklimaat voor de vrijwilligers en aan een goede verhouding tussen vrijwilligers en betaalde krachten van het museum. Aan het begin van het seizoen wordt altijd een plenaire bijeenkomst gehouden voor alle vrijwilligers. Behalve voor het bespreken van zaken van huishoudelijke aard, worden deze

bijeenkomsten ook gebruikt om de vrijwilligers te informeren over de plannen voor het nieuwe seizoen. Voor de baliemedewerkers is een workshop 'Omgaan met de kassa' georganiseerd. Aan het eind van het seizoen zijn de vrijwilligers bedankt voor hun inzet met een gezamenlijke stamppotmaaltijd in Ons Schathoes. Met live muziek. Iedere vrijwilliger kreeg als dank een pen en potlood set van Verhildersum. Wie er niet bij kon zijn kreeg dit cadeautje persoonlijk bezorgd door iemand van de staf.

Landgoed Verhildersum

Zichtbare kracht van vrijwilligers

Het Landgoed wordt gerund door een kleine staf van mensen die in dienst zijn. Zij werken nauw samen met ruim 120 vrijwilligers, deels georganiseerd in werkgroepen. Er is veel specialistische kennis aanwezig die actief wordt onderhouden, uitgebreid en gedeeld. De vrijwilligers zijn onmisbaar voor Verhildersum.

Vrijwilligers zorgen voor:

- de textielcollectie
- de landbouwwerktuigen
- de museale collectie in de borg
- onderhoud van landerijen en panden
- digitalisering van de collecties
- de boomgaard
- de bibliotheek
- de kinderactiviteiten
- de catering
- de Streekmarkt
- de ontvangst van gasten aan de balies
- de rondleidingen
- het vee en de vleesverkoop
- de schoonmaak
- regelen van het verkeer
- tuinbeelden poetsen
- de amateurkunstexpositie
- aankleding van de borg met bloemstukken
- het naaien van historische kostuums
- organisatie en uitvoering van evenementen
- zaaien en oogsten
- de groentekas
- de tuin van het arbeidershuisje
- De administratie voor Vrienden van Verhildersum

Wilt u ook meedoen als vrijwilliger?
Kijk op de website bij onze vacatures
of vraag naar de mogelijkheden
via info@verhildersum.nl

Nieuwe flyer voor werving van vrijwilligers met vermelding van (bijna) alle functies

Personeel

Het Bestuur heeft gekozen voor een structuur met een zakelijk manager aan het hoofd van de organisatie. De achterliggende gedachte hierbij is, dat de Stichting een brede ingewikkelde structuur heeft, met personeel en vrijwilligers in veel verschillende disciplines. Een goede zakelijke leiding is hiervoor noodzakelijk. Een gezonde bedrijfsvoering is de kurk waarop het historisch erfgoed drijft. In februari begon de nieuwe directeur. Zij is begonnen met professionaliseren van de organisatie. Doel is efficiënter te werken, taakverdeling en verantwoordelijkheden te verhelderen, kosten te besparen waar mogelijk en voorbereid te zijn op het vertrek van de huismeester in 2021. Zijn vertrek is naast een aderlating ook een kans om taken anders te verdelen en ruimte te scheppen voor professionalisering, bijvoorbeeld op het vlak van Communicatie.

Vrienden van Verhildersum

Landgoed Verhildersum Leens kent een eigen vriendenvereniging, oftewel een kring van donateurs. De Vrienden steunen Verhildersum met hun financiële bijdragen en met kennis en netwerken. Jaarlijks wordt een algemene ledenvergadering gehouden met een lezing na de pauze. Zo nodig worden extra bijeenkomsten georganiseerd. Eens per jaar is er een lezing die we samen organiseren met Historische Kring De Marne.

We houden de Vrienden op de hoogte van het reilen zeilen op het landgoed via de digitale Nieuwsbrief en via het gedrukte Vriendenbulletin, dat dit jaar een keer is verschenen.

De voorzitter en de bestuursleden van Verhildersum vormen ook het bestuur van de Vrienden. Dit jaar is Hans de Vries toegetreden en Albert Rodenboog is voorzitter geworden na het aftreden van Jan Hink.

Bestuur Stichting Landgoed Verhildersum

Museum Landgoed Verhildersum heeft de volgende bestuursstructuur. Aan het hoofd staat een bestuur dat statutair voor het merendeel bestaat uit leden voorgedragen door de Vrienden van de Borg Verhildersum. Bestuursleden worden voor een periode van 4 jaar benoemd en kunnen eenmaal worden herbenoemd voor eenzelfde periode. Het bestuur bestuurt op hoofdlijnen, de dagelijkse leiding berust bij de directeur. Het bestuur vergadert regelmatig samen met de directeur, dat komt de slagvaardigheid bij het besturen en leiden ten goede. De betrokkenheid van alle bestuursleden is groot.

In september het Jan Hink het bestuur verlaten nadat zijn zittingsperiode erop zat. Hij is opgevolgd door Albert Rodenboog, die al deel uitmaakte van het bestuur. Hans de Vries is toegetreden tot het bestuur.

Het bestuur bestond eind 2019 uit de volgende personen.

Voorzitter Albert Rodenboog, secretaris, Rosalinde Hoorweg, penningmeester Jewan de Goede. Leden: Herman Hegge en Hans de Vries.

Governance Code Cultuur

Landgoed Verhildersum wordt geëxploiteerd door de Stichting Landgoed Verhildersum. De 9 principes goed bestuur en toezicht in de cultuursector uit de Governance Code Cultuur, editie 2014, worden door de Stichting toegepast. De stichting wordt bestuurd op basis van het zogenoemde bestuursmodel. De directeur is verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken binnen het museum en het bestuur houdt toezicht op de uitvoering van het vastgestelde

algemeen financiële beleid. De stichting onderschrijft de principes en bepaalt de scheiding van taken en verantwoordelijkheden tussen bestuur en directeur.

Het bestuur evalueert jaarlijks in hoeverre de stichting 'voldoet' aan de Governance Code Cultuur. Het bestuur keurt de begroting en de jaarrekening goed en ziet toe op de wijze waarop de directeur gestalte geeft aan de doelstellingen van het museum.

Code Culturele diversiteit

Bestuur en directie van Landgoed Verhildersum streven diversiteit na in de groep medewerkers en vrijwilligers. We bieden werk en vrijwilligerswerk aan mensen van alle leeftijden en sociale klassen. Er zijn diverse mensen met een andere etnische achtergrond bij ons actief. Waaronder mensen met een verblijfsvergunning die willen integreren en ervaring willen opdoen om beter in staat te zijn betaald werk te vinden. Bovendien is de visie hierop vastgelegd in onze jaar- en beleidsplannen: we willen nadrukkelijk kansen bieden aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en aan mensen afkomstig uit andere landen de mogelijkheid bieden om hier ervaring op te doen en in te (re)integreren of in te burgeren. Onze tentoonstellingen en expositie, speciale activiteiten voor kinderen zijn gericht op iedereen, ook mensen met een andere etnische achtergrond. Op het Hogeland in Groningen is die doelgroep vrij klein, zodat het weinig effect heeft hiervoor speciale activiteiten te organiseren.

We hanteren bewust inclusief beleid op alle vlakken: van de inhoud van onze activiteiten tot de toegankelijkheid van het terrein. Museum Landgoed Verhildersum is er voor iedereen, jong en oud, welke etnische achtergrond dan ook, goed en minder goed ter been, rijk of arm.

Fair Practice Code

Het bestuur en de directie van Verhildersum streven en duurzame, eerlijke en transparante samenwerking na met kunstenaars en andere creatieve opdrachtnemers en samenwerkingspartners. We hanteren de uitgangspunten voor verantwoord marktgedrag en kritische reflectie. Het bestuur reflecteert jaarlijks op de uitgangspunten van deze en de andere codes.

Het toepassen van deze code heeft ertoe geleid het dienstverband van de directeur uit te breiden van 12 uur naar 24 uur per week. In werkelijkheid vergt het leiden van het landgoed eerder een full time dienstverband, maar de hogere loonkosten dragen nu al bij aan een tekort op de begroting en het streven is dat na de professionaliseringsslag de directietaken geen volledige werkweek meer vergen. In elk geval heeft de directeur nu een salaris dat het niet noodzakelijk maakt naast de directietaken voor het museumlandgoed werkzaamheden als ZZP'er uit te voeren; hetgeen in de praktijk onmogelijk bleek te combineren.

9. Financiën 2019

Het jaarresultaat 2019 laat een negatief resultaat zien. Ten aanzien van de begroting 2019 zijn er aantal afwijkingen.

Entreegelden en balieverkopen

Het aantal bezoekers was dit jaar lager dan verwacht en de inkomsten uit entree zijn derhalve ook lager. Gebleken is bovendien dat de vergoeding van de bezoekers met een museumjaarkaart te laag is vastgesteld. Met ingang van 2020 is dit gecorrigeerd. De balieverkoop deed het juist heel goed en compenseert het tekort op de entreegelden.

Restaurant Ons Schathoes

De grootste verliespost wordt veroorzaakt door de aanloopkosten die gepaard gingen met de overname van het restaurant in eigen beheer. Onverwacht vertrok de pachter van het restaurant op het landgoed half mei. Het pachtcontract dat nog tot het einde van het jaar liep is afgekocht. Daardoor zijn de huurinkomsten lager dan verwacht. Bovendien bleek het restaurant uitgeleefd. Er zijn noodreparaties verricht, materialen aangeschaft en de omzet was niet voldoende om de kosten te dekken. De kosten voor de exploitatie van Ons Schathoes worden gedekt uit de reserves, er wordt geen subsidie voor gebruikt.

Personeelskosten

De personeelskosten zijn hoger dan gepland, omdat het dienstverband van de directeur per 1 september is uitgebreid van 12 naar 24 uur per week. Dit in het kader van de Fair Practice Code die door het bestuur is onderschreven. De toelichting daarop staat in de voorgaande paragraaf.

Huisvesting en energiekosten

De energiekosten zijn hoger, doordat we nu ook de aansluiting van Ons Schathoes voor eigen rekening moeten nemen.

Landerijen en tuinonderhoud

Het onderhoud van landerijen en tuinen was duurder, mede door stormschade in het voorjaar en de zomer storm tijdens de Historische dagen.

Gebouwen, opstallen en wegen

Er is dit jaar bewust alleen het hoogst noodzakelijke onderhoud uitgevoerd aan gebouwen, in afwachting van de aanvraag van nieuwe SIM subsidie. De aanvraag daarvoor wordt in 2020 gedaan en gaat 2021 weer in. Bovendien hadden we al onze tijd nodig voor uitvoering van het project *Vooruit naar het Verleden*: alle paden zijn verbreed, bruggen vernieuwd.

Extra PR

De kosten voor PR zijn wat hoger dan begroot, omdat we bij Google subsidie hebben aangevraagd voor online advertenties, de zogenaamde Google Ads. We mogen Google Ads plaatsen ter waarde van 10.000 dollar per maand. Om dat gratis budget te benutten is een bureau ingeschakeld dat de campagne uitzet en beheert. Dit was niet begroot, belangrijk genoeg om toch te doen.

Organisatiekosten

De hogere organisatiekosten worden veroorzaakt door investeringen in de ICT, telefonie en het wifi netwerk op het landgoed.

Vee

Dit jaar is de waarde van onze veestapel op 31 december lager dan vorig jaar. De opbrengst van de verkoop van vlees en van onze stier is lager, omdat de stier ziek bleek en het vlees werd afgekeurd voor consumptie. Bovendien waren de kosten voor de dierenarts hoger, omdat een kalfje ziek bleek. Het kalfje is gelukkig weer gezond geworden.

Projecten

Voor het project *Vooruit naar het Verleden* is subsidie ontvangen, waarvoor de werkzaamheden nog niet zijn afgerond. Het gereserveerde subsidiegeld hoort niet thuis in het resultaat van de exploitatie en is daarom gecorrigeerd als een aftrekkpost. Er is door de subsidiegevers uitstel verleend voor afronding van het project, omdat de planontwikkeling en de aanvraag van vergunningen voor de aanpak van de dierenweide en de inrichting van de belevingsroute meer tijd vergen dan was voorzien. Het project wordt nu afgerond voor 30 juni 2021.

Tot slot

De begrotingen voor de exploitatie van het Landgoed zijn de komende jaren niet meer sluitend te krijgen op eigen kracht. We zoeken zelf weliswaar verder naar mogelijkheden om kosten te besparen. Bijvoorbeeld op de verzekeringen en telefonie. Ook kunnen we mogelijk op personeelskosten besparen bij het invullen van de vacature van het Hoofd interne dienst die met pensioen gaat in 2020.

Verder is het zaak zoveel mogelijk bezoekers te trekken met aantrekkelijke tentoonstellingen en evenementen. En alle fondsen en subsidies te benutten die er zijn voor het onderhoud van het landgoed.

De afgelopen jaren zijn subsidies van gemeente en provincie, waarvan we voor een belangrijk deel afhankelijk zijn, eerst gedaald wegens bezuinigingen in de crisistijd en daarna nooit meer geïndexeerd. Met ingang van 2020 indexeert de provincie wel weer en we hebben verzocht in de nieuwe cultuurperiode van 2021 tot 2024 ons een hoger bedrag toe te kennen.

Ook zijn we in gesprek met de nieuwe gemeente Het Hogeland over de mogelijkheden die de gemeente heeft om ons meer subsidie toe te kennen, dan wel te helpen met het onderhoud van het landgoed. De gemeente Het Hogeland heeft als eigenaar van de borg en een deel van de landerijen een speciale relatie met het landgoed. De afgelopen jaren kwam die relatie niet tot uiting in de aandacht voor het landgoed. Die situatie is in 2019 ten positieve veranderd en leidt hopelijk in 2020 tot resultaat.

Aanvulling vanwege accountantscontrole per 10 november 2020

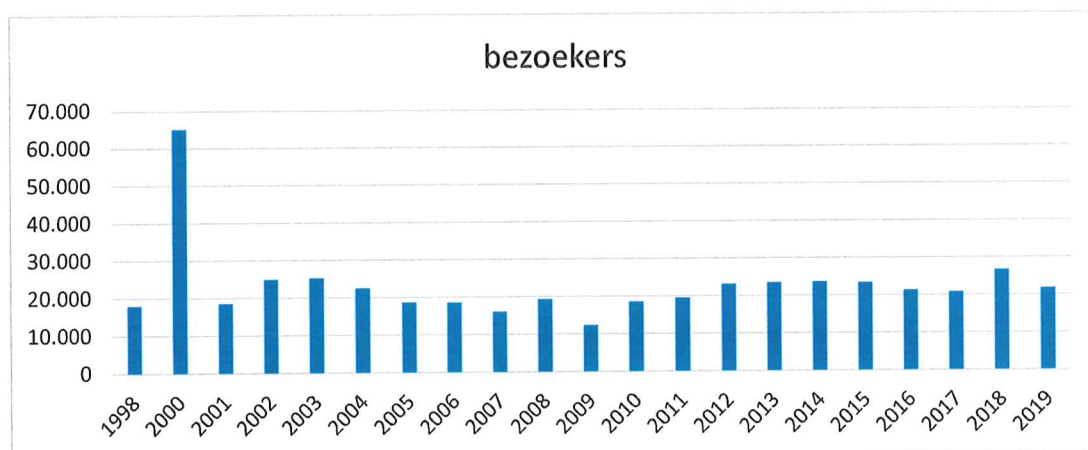
Mede vanwege de Coronacrisis is de accountantscontrole later afgerond dan normaal. Nu is bekend dat de subsidie van gemeente het Hogeland voor het jaar 2020 wordt verhoogd van €36.500 naar €60.000,-. De gemeenteraad moet nog een besluit nemen over de jaren daarna. De Provincie Groningen verhoogt de subsidie voor Verhildersum in de jaren 2021 t/m 2024 naar € 168.850,-. Dat is minder dan aangevraagd, maar helpt wel om de tekorten te verkleinen. Daar staat tegenover dat we door de verplichte sluiting van het museum in 2020 – vanwege Corona – minder inkomsten uit entree realiseren. Of NOW-subsidie en een extra aanvraag bij het Mondriaanfonds dit opvangt is te vraag. Hoe het in 2021 gaat weten we niet.

Bijlage 1 – Bezoekersaantallen

In 2019 telden we 21.910 bezoekers. In 2018 tijdens de top-expositie van de Ploeg in samenwerking met het Groninger museum waren dat er 26.935.

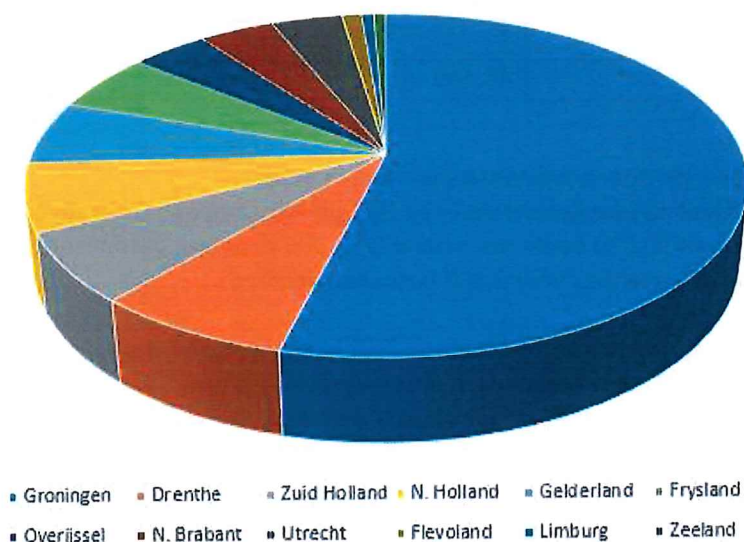
De piek in 2000 is veroorzaakt door de succesvolle expositie over Ede Staal.

De herkomst van bezoekers uit Nederland kunnen we meten aan de hand van postcodes die mensen opgeven. Verreweg de meeste mensen, zo'n 85 % van de bezoekers, komen uit Groningen, Drenthe, Zuid Holland, Gelderland en Friesland. Bij de Friezen valt nog wel winst te halen, hoewel de bevolkingsdichtheid daar natuurlijk lager is dan in Gelderland en Noord Holland. Het is verklaarbaar dat uit dichtbevolkte provincies in aantal meer bezoekers komen.

Grafiek bezoekers vanaf 1998 tot en met 2019

Herkomst Nederlands bezoek per provincie 2019

Herkomst van bezoek per provincie

Bijlage 2 Websitebezoek 2019

In 2019 tellen we ruim 37.000 websitebezoeken. Zoals gewoonlijk zijn dat voornamelijk nieuwe bezoekers. Het totaal websitebezoek ligt 3600 bezoeken lager dan vorig jaar. We hadden in 2018 dan ook een topjaar met 6000 extra museumbezoekers vanwege de expositie Kleurenpracht met werken van de Ploeg in het kader van het jaar van de Ploeg. Je ziet hieraan het positieve effect van samenwerking met andere partijen zoals het Groninger museum. Niet alleen in fysiek aantal bezoekers, ook op de website: via een verwijzing komen in 2018 maar liefst 3000 bezoeken aan de website, dit jaar is dat er bij na 1500 minder. Er zijn ook heel positieve ontwikkelingen, zonder welke ons website bezoek dit jaar minder goed was geweest.

Totaal bezoek website 2018 en 2019

website bezoek	2018	2019
aantal bezoekers	30.654	27.645
nieuwe bezoekers	30.507	27.779
sessies	40.789	37.119
herhaalbezoek	10.135	9.474
% herhaalbezoek op de site	24,85	25,52

Herkomst van bezoek in 2018 en 2019

	2018		2019	
	sessies	%	sessies	%
Herkomst				%
organisch	22.859	56,04	22.346	60,2
direct	13.981	34,28	9.326	25,12
advertentie (start juni 2019)			2.460	6,63
verwijzing	3.285	8,05	1.873	5,05
sociale media	663	1,63	1.102	2,97
anders	1	0	12	0,03
	40.789		37.119	

Toename van bezoek door advertenties en sociale media

In juni van 2019 jaar zijn we gestart met een Google Ads campagne; we adverteren sindsdien met een budget van 10.000 dollar per maand (120.000 per jaar), gesponsord door Google. In 2019 hebben de advertenties voor 2.460 bezoeken gezorgd.

Ook te zien is dat dit jaar bijna 1000 website bezoeken kwam via sociale media, waarbij Facebook de belangrijkste bron is. Het aandeel bezoekers vanuit sociale media is ten opzichte van vorig jaar met 1,34% gestegen. De website van Visit Groningen heeft ons 334 websitebezoekers opgeleverd, en is daarmee in 2019 de beste verwijzer.

Daarna zijn deze verwijzers belangrijk:

- rtvnoord.nl: 83 bezoeken;
- streekproductenmarktengroningen.nl: 74 bezoeken;
- toerisme.groningen.nl: 68 bezoeken;
- uit.groningen.nl: 67 bezoeken.

Bijlage 3 – Subsidie aanvragen

In 2019 is buiten de gebruikelijke subsidieaanvragen bij gemeente en provincie subsidie aangevraagd voor de restauratie van het portret van Gratia Susanna Clant van Scheltkema Nijenstein (1630-1690), de moeder van Edzard Jacob. Zijn portret stond na aankoop en restauratie in 2019 centraal in de tentoonstelling in het Koetshuis.

- Vereniging Rembrandt - max € 18.152,00 – toegekend begin 2020.
- Nog te financieren: max €6000,- – gerealiseerd in het voorjaar van 2020 via crowdfunding en de bijdragen van enkele Vrienden van Verhildersum.

Bijlage 4 - Bestuurssamenstelling

Hoofd- en nevenfuncties van het bestuur

Dhr. J. Hink, voorzitter tot september 2019

- Voorzitter van de Stichting Arboretum Notoarestoen
- Voorzitter van de Hogelandster Energie Coöperatie
- Voorzitter van de Groninger Energiekoepel
- Bestuurslid REScoopNL Energie Samen

Dhr. A. G. Rodenboog, voorzitter vanaf september 2019

- Resultaatgericht interimmanagement/rodenbooginterimmanagement.nl
- Bestuurslid Stichting Groninger Orgelland
- Voorzitter Financieel & Beheer Geref. Kerk Leens
- Adviseur SHOI

Mevr. R. Hoorweg, secretaris

- Secretaris van de Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen

Dhr. P.M.J de Goede, penningmeester

- De Goede Advocatuur en Consultancy - advocaat (bestuursrecht, i.h.b. omgevingsrecht, vastgoed/huur)
- Voorzitter Raad van Toezicht Kids2b
- Lid Raad van Toezicht Stichting Plateau integrale kindcentra Assen
- Lid Raad van Toezicht Stichting Noventa Buitenpost
- Voorzitter Regionale Klachtencommissie (woningcorporaties) Noord Groningen
- Lid bezwaarschriftencommissie Emmen
- Plaatsvervangend voorzitter klachtencommissie De Noorderbrug

Dhr. H. J. Hegge

- MT lid Teijin-Aramid Delfzijl
- Landbouwonderneming
- Voorzitter Vereniging IJsbahn Kloosterburen
- Voorzitter MR OBS Mandegoud Kloosterburen
- Penningmeester PCI St. Liudger parochie

Dhr. A. J. de Vries

- Geen nevenfuncties

Bijlage 5 - Baten en lasten over 2019

Landgoed Verhildersum Leens

Baten en lasten 2019

	2019	2018
BATEN		
Netto omzet	234.833	312.180
subsidiebaten	564.741	294.972
TOTALE BATEN	799.574	607.152
LASTEN		
Personeelskosten	181.757	169.234
Afschrijvingen	5.135	5.369
Overige personeelskosten	20.676	15.425
Huisvestingskosten	58.168	50.702
Landgoed, opstallen, wegen enz.	449.708	146.639
Exploitatiekosten	63.104	48.773
Organisatiekosten	34.616	45.585
TOTALE LASTEN	813.164	481.727
Exploitatieresultaat	- 13.590	125.425
Financiële baten en lasten	3	1.304

Resultaat - 52.792 37.956

JAARREKENING**BALANS PER 31 DECEMBER 2019 EN 31 DECEMBER 2018**

ACTIVA	31 december 2019	31 december 2018
Vaste activa		
Gebouwen	1	1
Inventaris	19.693	24.829
	19.694	24.830
Financiële vaste activa		
Overige leningen	0	5.324
Vlottende activa		
Balievoorraad	21.043	19.816
Veestapel	7.050	9.650
Debiteuren	24.867	7.972
Liquide middelen	145.339	175.389
Te vorderen omzetbelasting	15.883	16.236
Overlopende activa	12.577	44
R.C. Stichting Vrienden	7.600	0
R.C. Stichting Fondsen	3.485	3.485
	237.845	232.593
	257.540	262.747
PASSIVA		
Eigen vermogen		
Stichtingskapitaal	454	454
Algemene reserve	23.669	76.461
Herwaarderingsreserve veestapel	7.050	9.650
Bestemmingsreserves	27.045	27.045
	58.218	113.610
Vlottende passiva		
Crediteuren	60.676	55.924
Projecten	132.836	91.034
Overlopende passiva	5.810	2.179
	199.323	149.138
	257.540	262.747

EXPLOITATIEREKENING 2019 EN 2018

	2019	Begroting 2019	2018
BATEN			
Entreegelden	51.445	58.000	82.766
Balieverkopen	21.326	15.000	17.668
Exploitatie Schathoes	-39.847		
Overige museale baten	7.116	6.000	8.465
Subsidies	341.500	341.500	336.500
Pacht/huur	13.585	19.000	18.000
Gebouwen	6.651	4.000	8.074
Landerijen	13.544	11.800	15.894
Bijdrage Vrienden Verhildersum	3.800	3.800	16.416
Giften/nalatenschappen	18	0	400
Rente	3	0	1.304
Bijzondere baten	5.042	0	2.279
Projectbaten	375.390	0	99.387
TOTALE BATEN	799.574	459.100	607.152
LASTEN			
Personeel	181.757	168.000	169.234
Vrijwilligers/reiskosten personeel	20.676	20.000	15.425
Museale kosten	4.466	9.000	16.447
Tentoonstellingen	43.990	41.100	50.215
Huisvestingskosten	58.168	54.000	50.702
Landerijen	13.599	11.400	12.067
Gebouwen, opstallen, wegen	36.230	49.000	57.018
Tuinen	66.290	60.000	64.786
Public Relations	14.647	10.000	12.110
Voorziening lening	0	0	-30.000
Afschrijvingen	5.135	9.000	5.369
Organisatiekosten	34.616	27.600	45.585
Projectlasten	333.588	0	12.768
TOTALE LASTEN	813.164	459.100	481.727
Exploitatieresultaat	-13.590	0	125.425
Herwaardering veestapel	2.600	0	-850
Projectmutaties	-41.802	0	-86.619
Resultaat naar eigen vermogen	-52.792	0	37.956

WAARDERINGSGRONDSLAGEN

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De activiteiten van Stichting Beheer Borg Verhildersum en Stichting Borg Verhildersum bestaan uit het beheer, instandhouden en exploiteren van de borg Verhildersum. Beide stichtingen zijn statutair gevestigd te Leens en handelen onder de handelsnaam Landgoed Borg Verhildersum.

Landgoed Borg Verhildersum is gevestigd aan Wierde 40, te Leens.

De jaarrekening betreft de geconsolideerde jaarrekening van de Stichting Beheer Borg Verhildersum en de Stichting Borg Verhildersum. De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving C1 voor Organisaties zonder winststreven.

In 2019 hebben zich geen stelselwijzigingen voorgedaan.

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Daar waar van toepassing is afgeweken van de op grond van C1 voorgeschreven benamingen van posten in de jaarrekening, omdat dit beter aansluit bij de aard en de activiteiten van de stichting. Dit heeft geen effect op vermogen en resultaat.

De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben. Baten worden slechts opgenomen voorzover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Gebruik van schattingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt de lieding van stichting Beheer Borg Verhildersum en stichting Borg Verhildersum zich verschillende oordelen en schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten

Continuïteit

Deze jaarrekening gaat uit van de continuïteitsveronderstelling.

Rapporteringsvaluta

De bedragen in de tabellen worden gepresenteerd in euro's. Als gevolg van afrondingen zijn in sommige gevallen geringe verschillen ontstaan. Deze verschillen tasten de betrouwbaarheid van de jaarrekening niet aan en zijn geen belemmering voor het verkrijgen van het vereiste inzicht.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan. In de toelichting op de onderscheiden posten van de balans wordt de reële waarde van het betreffende instrument toegelicht als die afwijkt van de boekwaarde. Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost. Indien het financiële instrument niet in de balans is opgenomen wordt de informatie over de reële waarde gegeven in de toelichting op de 'Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen'. Stichting Borg Verhildersum/Beheer Borg Verhildersum beschikt alleen over primaire financiële instrumenten.

Landgoed Borg Verhilder

Hofsteenge Zeeman Groep B.V.
Voor waarmerkingsdoeleinden
behorend bij controleverklaring
d.d. 8 december 2020

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Vaste activa

Materiële vaste activa

Gebouwen

De Stichtingen hebben in eigendom:

- het Schathuis
- het Koetshuis
- het depot aan de Nijverheidsweg te Leens (de zogenaamde blauwe doos)

Aan deze gebouwen wordt geen waarde in het economisch verkeer toegekend.

Op deze objecten wordt niet afgeschreven.

De overige vaste activa worden door de Stichting beheerd en geëxploiteerd en worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen.

De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte technische levensduur ofwel, indien deze korter is, de economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs. Subsidies en/of overige bijdragen op investeringen worden in mindering gebracht op de activa waarop deze betrekking hebben.

De museale collectie is geheel in bruikleen van de Vrienden van Verhildersum.

Financiële vaste activa

Overige leningen

Verstrekte leningen met een onzakelijk karakter worden door de vorming van een voorziening ter hoogte van de lening op nihil gewaardeerd.

De rente-opbrengsten over de uitgezette leningen worden in de exploitatiebaten begroot en verantwoor

Vlottende activa

Voorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen aanschafwaarde exclusief omzetbelasting.

Veestapel

De veestapel wordt gewaardeerd tegen marktwaarde.

De waardering is in zijn geheel opgenomen als Herwaarderingsreserve veestapel.

Debiteuren

De vorderingen worden gewaardeerd tegen hun nominale waarde, verminderd met de vermoedelijk oninbare bedragen.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde en bestaan uit kas, banktegoeden en eventueel deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden.

Projecten

Tot een project is afgelopen wordt het gecumuleerd verschil in ontvangsten en uitgaven op de balans afhankelijk van het totale saldo verantwoord onder de vlottende activa of de vlottende passiva. Onder de uitgaven worden de tot en met 31 december van het betreffende boekjaar gemaakte uitgaven opgenomen, waarbij gewaakt wordt dat deze uitgaven in een juiste verhouding staan tot de verrichte werkzaamheden. Onder de ontvangsten worden de ontvangen bijdragen en subsidies tot en met het betreffende boekjaar verantwoord.

De bijdrage, die de stichting zelf volgens de begroting moet financieren, wordt in het eerste uitvoeringsjaar in de exploitatierekening van de stichting als kosten project verantwoord en als ontvangst op het project. Na afwikkeling van een project wordt een eventueel saldo op de projectrekening in de exploitatierekening van de stichting verrekend.

Reserves en fondsen

Kapitaal

Dit betreft vrij besteedbaar vermogen ten behoeve van de doelstellingen.
Het resultaat van het boekjaar wordt aan de Algemene reserve toegevoegd.

Bestemmingsreserves

Herwaarderingsreserve veestapel

Deze reserve staat tegenover de vertegenwoordigende waarde van de veestapel.
Mutaties in de veestapel worden hieronder gewaardeerd.

Reserve Publicaties, Inrichting Borg, Terreinonderhoud en Beeldentuin

Deze reserves zijn bedoeld voor toekomstige uitgaven op betreffende onderdelen.
Onttrekkingen en toevoegingen gebeuren op basis van bestuursbesluiten.

Vlottende passiva

Langlopende schulden

Schulden met een resterende looptijd van meer dan één jaar worden aangeduid als langlopend.
De langlopende schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de schuld.
Landgoed Borg Verhildersum kent in het verslagjaar geen langlopende schulden.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden betreffen schulden met een looptijd van ten hoogste een jaar en worden voor zover niet anders vermeld gewaardeerd tegen nominale waarde.

Overlopende passiva

De overlopende passiva betreffen vooruit ontvangen bedragen die aan opvolgende perioden worden toegerekend en nog te betalen bedragen, voor zover ze niet onder de andere kortlopende schulden zijn te plaatsen.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Baten

Baten worden verantwoord in het boekjaar waarop ze betrekking hebben.
Voor giften betekent dit dat ze in aanmerking worden genomen in het jaar waarin ze worden ontvangen, dan wel als aard en omvang duidelijk zijn.

Lasten

De lasten worden bepaald op historische kosten en toegerekend aan het boekjaar waarop zij betrekking hebben.

Belastingen

De stichting is over het boekjaar niet belastingplichtig in het kader van de vennootschapsbelasting.

Rente

Rente opbrengsten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende actiefpost.

Pensioenen

De stichting is aangesloten bij het pensioenfonds SPW en Aegon. De regelingen worden gefinancierd door afdrachten aan pensioenuitvoerders.
De pensioenverplichtingen worden gewaardeerd volgens de 'verplichting aan de pensioenuitvoerder benadering'. In deze benadering wordt de aan de pensioenuitvoerder te betalen premie als last in de winst-en-verliesrekening verantwoord.

Jaarrekening 2019

TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2019

	Jaar van aanschaf	Afschrijvings- jaren	Aanschaf- waarde	Afschrijving t/m 2018	Waarde 31-12-2018	Aanschaf 2019	Afschrijving 2019	Waarde 31-12-2019
Vaste activa								
<i>Gebouwen</i>					1	0	0	1
<i>Inventaris</i>								
Kassasysteem	2016	6	6.277	2.681	3.596		1.046	2.550
Computers	2016	3	1.310	1.310	0		0	0
Computers	2017	3	1.206	1.206	0		0	0
Keuken Welgelegen	2017	10	4.500	788	3.713		450	3.263
Museum Cafe inrichting	2017	10	7.850	1.374	6.476		785	5.691
Computerserver	2018	5	9.771	977	8.794		1.954	6.840
Werkstations	2018	3	2.700	450	2.250		900	1.350
<i>Totaal Inventaris</i>					24.829	0	5.135	19.693
Totaal					24.830	0	5.135	19.694

Vervolg TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2019

Financiële vaste activa	31-12-2019	31-12-2018
<i>Overige leningen</i>		
Lening Werk V.O.F.	30.000	30000
Aflossing	-30.000	-24676
Voorziening Lening Werk V.O.F.	0	0
	<u>0</u>	<u>5.324</u>
Vlottende activa	<u>21.043</u>	<u>19.816</u>
<i>Balievoorraad</i>		
Waarde 1 januari	19.816	17.830
Bij: aankopen boekjaar	6.873	17.278
Af: inkoopprijs verkopen/afboeken	-5.646	-15.292
Waarde 31 december	<u>21.043</u>	<u>19.816</u>
<i>Veestapel</i> (Zie bijlage I)	<u>7.050</u>	<u>9.650</u>
<i>Debiteuren</i>		
Salariskosten FMOG	10.789	2.857
Afrekening Museumkaart	2.308	5.279
Rente	0	1.301
Energie en Energiebelasting	5.050	820
Entree en arrangementen	3.906	0
Streekmarkt	982	0
Pacht Terreinen	2.238	0
Veehouderij	2.404	
Diversen	190	717
	<u>27.867</u>	<u>10.972</u>
Voorziening dubieuze debiteuren	<u>-3.000</u>	<u>-3.000</u>
	<u>24.867</u>	<u>7.972</u>
<i>Liquide middelen</i>		
Kas	4.363	3.265
Rabo r.c.	90.006	53.223
Rabo sparen	50.970	118.901
	<u>145.339</u>	<u>175.389</u>
<i>Te vorderen omzetbelasting</i>		
Aangifte 4e kwartaal 2019	0	
Nog aan te geven	15.883	
	<u>15.883</u>	

Landgoed Verhildersum

55
Hofsteenge Zeeman Groep B.V.
Voor waarmerkingdoeleinden
behorend bij controleverklaring
d.d. 8 december 2020

Vervolg TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2019

Overlopende activa

Vooruitbetaald:

- Verzekeringen	9.244	
- Onderhoudscontract ICT	720	
- Contributies/abonnementen	156	44
- Veehouderij	1.875	
Te verrekenen	584	
	<u>12.577</u>	<u>44</u>

R.C. Stichting Fondsen

Saldo begin boekjaar	3.485	3.485
Mutatie boekjaar	0	0
	<u>3.485</u>	<u>3.485</u>

Eigen vermogen

Stichtingskapitaal

Saldo 1 januari 2019		454
Mutatie 2019		0
Saldo 31 december 2019		<u>454</u>

Algemene reserve

Saldo 1 januari 2019		76.461
Mutatie resultaat 2019		-52.792
Saldo 31 december 2019		<u>23.669</u>

Herwaarderingsreserve veestapel

Saldo 1 januari 2019		8.800
Mutatie		-2.600
Saldo 31 december 2019		<u>6.200</u>

Bestemmingsreserves

	Saldo 01-01-2019	Onttrekking 2019	Toevoeging 2019	Saldo 31-12-2019
Bestemde reserves				
- Publicaties	2.750	0	0	2.750
- Inrichting borg	10.000	0	0	10.000
- Terreinonderhoud	2.492	0	0	2.492
- Beeldentuin	11.803	0	0	11.803
	<u>27.045</u>	0	0	<u>27.045</u>

Vervolg TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2019

Vlottende passiva	31-12-2019		31-12-2018	
<i>Crediteuren</i>				
Salariskosten FMOG	0		1.428,76	
Personeelskosten	5.000		502	
Onderhoud tuin	0		0	
Afrekening nutsbedrijven	0		1.921	
Onderzoekskosten project Landgoed	0		11.638	
Accountant/administratie	0		7.723	
Diversen	55.676		4.362	
		60.676		27.575
<i>Projecten</i>	Saldo	Ontvangsten	Uitgaven	Saldo
	01-01-2019	2019	2019	31-12-2019
Natuur&Erfgoed/Digitalisering collectie	-1.151	10.000	8.849	0
Vooruit naar het Verleden	92.185	365.390	324.739	132.836
	91.034	375.390	333.588	132.836
<i>Overlopende passiva</i>	31-12-2019		31-12-2018	
Salarisadministratie	4.414		2.488	
Museumjaarkaart	263		50	
Correcties vorig boekjaar	-358		-358	
Schathoes	1.493			
		5.810		2.179
<i>R.C. Vrienden</i>				
Saldo begin boekjaar	0		4.162	
Mutatie boekjaar	7.600		-4.162	
saldo einde boekjaar		7.600		0

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

De stichting heeft voor het onderhoud van de tuin een meerjarencontract afgesloten met Ability met een waarde van € 51.427 per jaar en met MTS Kremer met een waarde van € 3.636,20 per jaar.

De administratieve- en ict-werkzaamheden zijn contractueel ondergebracht bij de Stichting Oude Groninger Kerken.

REALISATIE VERSUS BEGROTING 2019

BATEN	Realisatie 2019	Begroting 2019	Verschil	Realisatie 2018
Entreegelden	51.445	58.000	-6.555	82.766
Balieverkopen	21.326	15.000	6.326	17.668
Exploitatie Schathoes	-39.847	0	-39.847	0
Overige museale baten				
- Activiteitendagen/overige activiteiten	1.027	2.000	-973	2.436
- Bijdragen Historische dagen	415	0	415	673
- Bijdragen Textieldagen	942	0	942	669
- Standgeld Streekmarkt	4.732	4.000	732	4.688
Totaal overige museale baten	7.116	6.000	1.116	8.465
Subsidies				
Gemeente	36.500	36.500	0	36.500
Provincie Groningen	150.000	150.000	0	150.000
Bijdragen derden	155.000	155.000	0	150.000
Totaal subsidies	341.500	341.500	0	336.500
Pacht/huur				
Schathuis	13.585	19.000	-5.415	18.000
Totaal pacht/huur	13.585	19.000	-5.415	18.000
Gebouwen, opstallen, wegen				
Onderhoudssubsidies	2.851	0	2.851	4.274
Bijdragen Vrienden Verhildersum	3.800	4.000	-200	3.800
Totaal gebouwen, opstallen, wegen	6.651	4.000	2.651	8.074
Transport	401.777	443.500	-41.723	471.472

Vervolg REALISATIE VERSUS BEGROTING 2019

	Realisatie 2019	Begroting 2019	Verschil	Realisatie 2018
Transport	401.777	443.500	-41.723	471.472
Landerijen				
Boomgaard	258	0	258	413
Akkerbouw	0	300	-300	0
Veehouderij	4.979	7.500	-2.521	8.135
Terreinen	8.307	4.000	4.307	7.346
Totaal landerijen	13.544	11.800	1.744	15.894
Bijdrage Vrienden Verhildersum	3.800	3.800	0	16.416
Giften/nalatenschappen				
- Algemeen	18	0	18	400
Totaal gifte/nalatenschappen	18	0	18	400
Rente	3	0	3	1.304
Bijzondere baten	5.042	0	5.042	2.279
Projectbaten				
- Project Vooruit naar het Verleden	365.390	0	365.390	99.387
- Project Digitaliseren collectie	10.000	0	10.000	0
Totaal projectbaten	375.390	0	375.390	99.387
Totaal baten	799.574	459.100	340.474	607.152

Vervolg REALISATIE VERSUS BEGROTING 2019

LASTEN	Realisatie 2019	Begroting 2019	Verschil	Realisatie 2018
Personeel	181.757	168.000	-13.757	169.234
Vrijwilligers	20.676	20.000	-676	15.425
Museale kosten				
- Museuminventaris	3.179	4.000	821	10.714
- Behoud Textielcollectie	453	0	-453	0
- Website	413	1.000	587	644
- Werkgroepen	422	4.000	3.578	5.089
Totaal museale kosten	4.466	9.000	4.534	16.447
Tentoonstellingen				
- Textieldagen	2.539	4.000	1.461	4.973
- Tentoonstellingen	14.290	10.000	-4.290	18.015
- Streekmarkt	4.630	7.000	2.370	5.673
- Historische dagen	22.342	20.000	-2.342	21.555
- Educatieve projecten	189	100	-89	0
Totaal tentoonstellingen	43.990	41.100	-2.890	50.215
Huisvestingskosten				
Energie	23.752	20.000	-3.752	15.491
Water	985	1.500	515	956
Verzekeringen	20.338	20.000	-338	21.293
Belastingen	10.548	10.000	-548	10.160
Schoonmaakkosten	2.452	2.000	-452	2.603
Overige huisvestingskosten	94	500	406	200
Totaal huisvestingskosten	58.168	54.000	-4.168	50.702
Transport	309.058	292.100	-16.958	302.023

Vervolg REALISATIE VERSUS BEGROTING 2019

	Realisatie 2019	Begroting 2019	Verschil	Realisatie 2018
Transport	309.058	292.100	-16.958	302.023
Landerijen				
Boomgaard	1.918	500	-1.418	689
Akkerbouw	990	1.000	10	641
Dierenweide	0	500	500	0
Veehouderij	9.812	7.400	-2.412	10.737
Overige kosten	879	2.000	1.121	0
Totaal landerijen	13.599	11.400	-2.199	12.067
Gebouwen, opstallen, wegen				
Borg	4.538	20.000	15.462	20.443
Schatthoes	1.739	0	-1.739	0
Koetshuis	1.739	0	-1.739	0
Museumboerderij Museaal	1.739	0	-1.739	0
Overige kosten gebouwen	16.643	20.000	3.357	23.934
Abonnementen en servicecontracten	9.832	9.000	-832	12.641
Totaal gebouwen, opstallen, wegen	36.230	49.000	12.770	57.018
Tuinen	66.290	60.000	-6.290	64.786
Public Relations	14.647	10.000	-4.647	12.110
Voorziening lening	0	0	0	-30.000
Afschrijvingen	5.135	9.000	3.865	5.369
Transport	444.960	431.500	-13.460	423.373

Vervolg REALISATIE VERSUS BEGROTING 2019

	Realisatie 2019	Begroting 2019	Verschil	Realisatie 2018
Transport	444.960	431.500	-13.460	423.373
Organisatiekosten				
Telefoon	2.843	1.500	-1.343	3.056
Huishoudelijke kosten	33	750	717	54
Drukwerk/kantoorbehoeften	1.812	1.500	-312	1.452
Porti	86	500	414	604
Contributies/abonnementen	2.125	2.700	575	2.503
Automatisering	11.133	2.500	-8.633	10.518
Vergader- en bestuurskosten	429	2.000	1.571	11.485
Representatie	689	500	-189	0
Administratiekosten S.O.G.K.	8.888	9.000	112	8.716
Accountantskosten	4.690	4.500	-190	4.639
Rente-en bankkosten	1.085	750	-335	992
Overige organisatiekosten	804	1.400	596	1.569
Totaal organisatiekosten	34.616	27.600	-7.016	45.585
Beeldentuin	0	0	0	0
Projectlasten				
- Filmproject	0	0	0	2.509
- Natuur&Erfgoed/Digitalisering collectie	8.849	0	-8.849	5.729
- Landgoed Verhildersum	324.739	0	-324.739	4.530
Totaal projectlasten	333.588	0	-333.588	12.768
TOTALE LASTEN	813.164	459.100	354.064	481.727
TOTALE BATEN	799.574	459.100	340.474	607.152
Resultaat	-13.590	0	-13.590	125.425

TOELICHTING OP DE REALISATIE VERSUS BEGROTING 2019**BATEN****Balieverkopen**

Bruto verkopen	17.721	
Af: inkoopprijs verkopen	<u>5.646</u>	12.075

Opbrengsten koffie/thee	14.928	
Af: inkopen koffie/thee	<u>5.637</u>	9.290

Winkelkosten	<u>39</u>	
--------------	-----------	--

21.326**Schathoes**

Bruto verkopen	49.647	
Af: inkoopprijs verkopen	23.280	26.368

Personeelskosten	49.661	
Overige kosten	16.553	
	<u>66.214</u>	

-39.847**Bijzondere baten**

Verschillen	36	
Afronding projecten	5.006	

5.042**LASTEN****Personeel via SFMOG**

Brutosalarissen	70.255	
Zondags- en avonduren	818	
Vakantiegeld	5.341	
Pensioenpremies	11.641	
Sociale verzekeringen	14.198	
Ziektekostenverzekering	2.946	
Reiskosten	620	
Overige personeelskosten	<u>391</u>	

106.211**Personeel in dienst bij Verhildersum**

Brutosalarissen	53.107	
Sociale verzekeringen	10.229	
Pensioenpremie	7.042	
Ziekteverzuimverzekering	2.248	
Reiskosten	3.933	
Overige personeelskosten	<u>-1.013</u>	

75.546**181.757**

Landgoed Verhildersum

63

VEESTAPEL 2019 (bijlage I)

Soort	Waarde per stuk	Aantal	Waarde	Waarde per stuk	Aantal	Waarde
	1 januari 2019			31 december 2019		
Koeien	600	11	6.600	600	10	6.000
Stieren	750	1	750	250	1	250
Pinken	500	4	2.000	500	1	500
Stierkalveren	350	0	0	350	0	0
Koekalveren	300	1	300	300	1	300
		17	9.650		13	7.050

OVERIGE GEGEVENS

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die invloed hebben op de cijfers over 2019.

Overige

Er zijn geen functionarissen geweest waarbij de beloningen in 2019 de norming van de voormalige wopt overschrijden.

Ondertekening van de jaarrekening boekjaar 2019

De jaarstukken zijn opgemaakt door de directeur van de Stichting Landgoed Verhildersum en vastgesteld door het bestuur van de stichting op 14 april 2020.

A. G. Rodenboog, voorzitter

P.M.J. de Goede, penningmeester

R. Hoorweg, secretaris

H.J. Hegge

A. J. de Vries